

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA VÝTVARNÉ VÝCHOVY A KULTURY

ZPROSTŘEDKOVÁNÍ UMĚNÍ DĚTEM V MATEŘSKÉ ŠKOLE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Mgr. Edita Knorrová

Předškolní a mimoškolní pedagogika, Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: Mgr. Monika Plíhalová

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 1. června 2020

.....
vlastnoruční podpis

Děkuji Mgr. Monice Plíhalové za její odborné vedení, vstřícný a trpělivý přístup a dodávání sebejistoty v mém výtvarném směřování a úvahách. Dětem, které vedu na výtvarném kroužku v Tyršově ZŠ a MŠ v Plzni, za spolupráci na praktické části bakalářské práce. Poděkování patří i rodičům, kteří mi v době karantény v rámci možností zprostředkovali přístup k dětem, a já mohla pokračovat v realizaci výtvarných úkolů.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta pedagogická

Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Mgr. Edita KNORROVÁ
Osobní číslo:	P17B0050K
Studijní program:	B7531 Předškolní a mimoškolní pedagogika
Studijní obor:	Učitelství pro mateřské školy
Téma práce:	Zprostředkování umění dětem v mateřské škole
Zadávací katedra:	Katedra výtvarné výchovy a kultury

Zásady pro vypracování

V bakalářské práci studentka popíše možnosti zprostředkování originálního uměleckého díla dětem v mateřské škole. Odborná východiska čerpá především v oblasti didaktiky výtvarné výchovy se zaměřením na galerijní a muzejní edukaci. V praktické části BP navrhne 4 až 6 výtvarných úkolů, prostřednictvím kterých zprostředkuje dětem z mateřské školy vybraná umělecká díla. Výtvarné činnosti koncipuje v souladu s RVP PV a ověří je v praxi. Součástí práce je důkladná reflexe výuky.

Rozsah bakalářské práce: **30 – 50 stran textu formátu A4**
Rozsah grafických prací: **vyplyne ze zprac. KP**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

FULKOVÁ, Marie, HAJDUŠKOVÁ, Lucie a Vladimíra SEHNALÍKOVÁ. *Galerijní a muzejní edukace 1: vlastní cestou k umění; vzdělávací programy Uměleckoprůmyslového musea v Praze a Galerie Rudolfinum v roce 2011*. Praha: Pedagogická fakulta, 2012. ISBN 978-80-7101-111-8.

HAZUKOVÁ, Helena. *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2011. Nahlížet – nacházet. ISBN 978-80-87553-30-5.

HORÁČEK, Radek. *Galerijní animace a zprostředkování umění: poslání, možnosti a podoby seznamování veřejnosti se soudobým výtvarným uměním prostřednictvím aktiivizujících programů na výstavách*. Brno: CERM, 1998. ISBN 80-7204-084-7.

ROCHOVSKÁ, Ivana a Dagmar KRUPOVÁ. *Umělci v mateřské škole: aktivity zaměřené na interpretaci výtvarného umění*. Přeložil Michaela ŠKULTÉTY. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1120-4.

SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Helena HAZUKOVÁ a Jan SLAVÍK. *Výtvarné čarování: artefletika pro předškoláky a mladší školáky*. 2., upr., (V SPL-Práce 1. [sic]) vyd. Úvaly: Albra (redakce SPL-Práce), 2010. ISBN 978-80-7361-079-1.

STEHLÍKOVÁ BABYRADOVÁ, Hana. *Výtvarný projev dítěte předškolního věku u jednadvacátém století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-3818-4.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Monika Plíhalová**
Katedra výtvarné výchovy a kultury

Datum zadání bakalářské práce: **10. června 2019**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. června 2020**

_____
Doc. RNDr. Pavel Mentlík, Ph.D.
děkan

_____
PhDr. Věra Uhl Skřivanová, Ph.D.
vedoucí katedry

Anotace

Bakalářská práce je aplikačního charakteru. Popisuje možnosti zprostředkování uměleckého díla dětem v mateřské škole. Teoretická část je zaměřena na vymezení pojmů umění a umělecké dílo, způsoby vnímání uměleckého díla dítětem předškolního věku a muzejní a galerijní animaci. V praktické části bakalářské práce je prezentován návrh projektu složený z výtvarných úkolů zaměřeného na představení vybraných uměleckých děl dětem prostřednictvím výtvarných aktivit. Projekt byl ověřen v praxi v mateřské škole, která pracuje podle programu Začít spolu. Součástí práce je reflexe jednotlivých výtvarných úkolů i projektu jako celku.

Klíčová slova: výtvarná činnost, umění, umělecké dílo, mateřská škola, Začít spolu, kresba, malba, reliéf, socha

The undergraduate thesis discusses the use of art works with pre-school children in kindergartens. The theoretical part outlines key topics and terms in art studies, children's perception and appreciation of art, and art education in galleries. The practical part presents an art project involving a set of tasks around art works targeted at pre-school children. The activities piloted in a Step by Step Program kindergarten are then reflected on and the value of the art project is further explored.

Key words: art, art works, preschool education, Step by Step, painting, drawing, relief, sculpture

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK.....	3
1 ÚVOD.....	4
2 TEORETICKÁ ČÁST.....	6
2.1 VYMEZENÍ POJMU UMĚNÍ A UMĚLECKÉ DÍLO	6
2.1.1 Umění.....	6
2.1.2 Umělecké dílo	7
2.1.3 Výtvarné umění.....	8
2.1.4 Vizuální umění, vizuální kultura	9
2.2 VNÍMÁNÍ UMĚLECKÉHO DÍLA (VÝTVARNÉHO OBJEKTU) DÍTĚTEM	10
2.3 UMĚNÍ V RVP PV.....	12
2.4 MOŽNOSTI SETKÁVÁNÍ S UMĚNÍM A UMĚLECKÝM DÍLEM.....	13
2.4.1 Veřejný prostor	14
2.4.2 Mateřská škola	14
2.4.3 Galerie a muzea	15
2.5 OSOBNOST PEDAGOGA	22
2.5.1 Osobnost pedagoga v MŠ.....	22
2.5.2 Osobnost galerijního/muzejního pedagoga.....	23
3 PRAKTICKÁ ČÁST	24
3.1 PROJEKT ZPROSTŘEDKOVÁNÍ UMĚNÍ DĚTEM V MATEŘSKÉ ŠKOLE.....	24
3.2 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA PROJEKTU.....	24
3.3 CHARAKTERISTIKA DĚTÍ A PROSTŘEDÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY.....	25
3.3.1 Charakteristika dětí	25
3.3.2 Prostředí mateřské školy	25
3.3.3 Výtvarný kroužek	29
3.4 PLÁN PROJEKTU.....	30
3.5 VÝTVARNÝ ÚKOL GRIMASY – KRESBA.....	31
3.5.1 Myšlenková mapa „Grimasy“	31
3.5.2 Didaktická struktura výtvarného úkolu	31
3.5.3 Průběh výtvarného úkolu	33
3.5.4 Reflexe výtvarného úkolu	35
3.5.5 Popis vybraných dětských prací, fotodokumentace	35
3.6 VÝTVARNÝ ÚKOL LIDOVÉ UMĚNÍ – MALBA	38
3.6.1 Myšlenková mapa „Lidové umění“	39
3.6.2 Didaktická struktura výtvarného úkolu	39
3.6.3 Průběh výtvarného úkolu	41
3.6.4 Reflexe výtvarného úkolu	42
3.6.5 Popis vybraných dětských prací, fotodokumentace	42
3.7 VÝTVARNÝ ÚKOL PRŮČELÍ HISTORICKÉHO DOMU – ARCHITEKTURA	43
3.7.1 Myšlenková mapa „Průčelí historického domu“	44
3.7.2 Didaktická struktura výtvarného úkolu	44
3.7.3 Průběh výtvarného úkolu	46
3.7.4 Reflexe výtvarného úkolu	47
3.7.5 Popis vybraných dětských prací, fotodokumentace	48
3.8 VÝTVARNÝ ÚKOL SOCHA PRO TYRŠOVKU – SOCHAŘSTVÍ.....	51
3.8.1 Myšlenková mapa „Socha pro Tyršovku“	51
3.8.2 Didaktická struktura výtvarného úkolu	51

3.8.3 Průběh výtvarného úkolu	53
3.8.4 Reflexe výtvarného úkolu	55
3.8.5 Popis vybraných dětských prací, fotodokumentace	56
3.9 REFLEXE PROJEKTU	59
4 ZÁVĚR	61
RESUMÉ	63
SEZNAM LITERATURY	64
ELEKTRONICKÉ ZDROJE	66
ZDROJE OBRÁZKŮ	67
SEZNAM OBRÁZKŮ	68
SEZNAM PŘÍLOH	69

SEZNAM ZKRATEK

apod.	a podobně
MŠ	mateřská škola
např.	například
resp.	respektive
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
ŠVP	Školní vzdělávací program
TVP	Třídní vzdělávací program
ZŠ	základní škola

1 ÚVOD

Téma mé bakalářské práce jsem si zvolila proto, že mám k výtvarné výchově a k výtvarnému umění pozitivní vztah. Od dětství kreslím, maluji, tvořím. Dokonce jsem v předškolním věku měla příležitosti skutečně bezprostředního setkání s uměleckým dílem. Moji příbuzní Vendula a Jiří Látalovi jsou výtvarníci a restaurátoři. Do mých sedmi let bydleli v Plzni, jejich byt byl zároveň ateliérem. Návštěva u nich měla nenahraditelné kouzlo a atmosféru. Znamenalo to být obklopena obrazy, barvami i vůní umění. Během let školou povinných a během studia na gymnáziu jsem docházela do Lidové školy umění v Plzni a dospělosti navázala studiem na Pedagogické fakultě Západočeské univerzity, konkrétně studiem oboru učitelství pro 2.stupen ZŠ se zaměřením na český jazyk a výtvarnou výchovu. Věková skupina dětí z druhého stupně mi není blízká, proto jsem vyměnila základní školu za mateřskou. Nakonec jsem školství opustila na dvacet let úplně. Po mateřské dovolené jsem se k učitelství v mateřské škole vrátila. Díky současnému pojetí výtvarné výchovy na pedagogické fakultě ZČU se ve mně opět vzbudila chuť více se věnovat výuce výtvarné výchovy. Dokonce jsem letos začala vést výtvarný kroužek v Tyršově ZŠ a MŠ v Plzni, kde pracuji.

Myslím, že dětem svědčí rozvíjet kreativitu a schopnost vyjadřovat se skrze výtvarné umění. Pomáhá jim to zorientovat se v základních pocitech, poznávat okolní svět, naučit se vnímat různé podněty a reagovat na ně. Proto považuji za důležité umožnit dětem v předškolním věku setkat se s uměleckými díly v různých podobách a situacích. Mrzí mě, že v některých školkách je výtvarná výchova zúžená na vytvoření výrobku podle jedné šablony. Nelíbí se mi, když v šatnách mateřských škol vidím dvacet stejných obrázků. Někdy mi připadá, že výrobek snad ani nedělalo dítě, ale paní učitelka. V takové mateřské škole zřejmě ani nerespektují individualitu dítěte, natož aby podporovali kreativitu, fantazii a výjimečnost dětského výtvarného projevu.

Ve své práci chci ukázat způsoby, jak se může dítě setkávat v různém prostředí s uměleckým dílem zcela přirozeně a adekvátně k svému věku. V teoretické části se věnuji vymezení pojmu umění, uměleckého díla, vnímání umění dítětem a pojetí tématu umění v RVP PV. Dále se zaměřuji na možnosti setkávání dítěte s uměleckým dílem, více pozornosti věnuji muzejní a galerijní edukační činnosti. Nezapomínám ani na osobnost pedagoga. Pokud není mezi učitelem a dítětem kladný vztah, pokud učitel není nadšený

pro danou věc, nerespektuje individualitu dítěte ve výtvarném projevu, může to negativně ovlivnit zájem dítěte o umění.

Praktická část bakalářské práce je založena na výtvarném projektu, který je zaměřen na zprostředkování vybraných uměleckých děl dětem prostřednictvím výtvarných úkolů. V praktické části popisují obecnou charakteristiku tohoto výtvarného projektu, charakteristiku dětí a prostředí mateřské školy, kde jsem projekt realizovala, a samotnou realizaci projektu. Cílem výtvarných úkolů bylo seznámit děti s různými druhy a formami umění. Chtěla jsem, aby se naučily být vnímavé i při pobytu venku, při vycházce po městě, aby pozorovaly zajímavé a estetické prvky v rámci běžného života. Myslím, že za uměním nemusíme jen do galerie nebo muzea. Součástí praktické části je i závěrečná reflexe projektu.

Výtvarný projekt, který v práci popisují, je složen ze 4 výtvarných úkolů a byl realizován v Tyršově ZŠ a MŠ v Plzni Černicích, a to během 2.pololetí školního roku 2019/2020. Škola i školka pracují podle programu Začít spolu.

2 TEORETICKÁ ČÁST

„Umění tu není proto, aby sladilo chvíle našeho volna a dávalo své tvůrčí potvrzení našim pocitům, našemu vkusu. Umění je tu proto, aby narušovalo zvyky, návyky a zlozvyky našich smyslů. A jejich lenost.“

Miroslav Horníček

2.1 VYMEZENÍ POJMU UMĚNÍ A UMĚLECKÉ DÍLO

2.1.1 UMĚNÍ

„Umění v širším smyslu je každá tvořivost, která řemeslnou dovedností dosahuje dokonalého výsledku. V užším smyslu je souhrnem jednotlivých, v novodobém renesančním smyslu tzv. krásných, volných či vysokých umění, tvořených zase souhrnem jednotlivých děl (výtvarných, literárních, hudebních; v jiném dělení vizuálních, akustických apod.), která jsou specifickým osvojením světa. Tato umělecká specifičnost není dosahována pouhou řemeslnou dovedností, ani pouhou tvořivostí; ne každá tvořivost je tvořivostí uměleckou. Umění je ve svých hranicích proměnné, jen nepřesně vymezené, ale historicky vždy znova vymezované; má relativně pevné jádro. Také hranice jednotlivých umění, např. výtvarného umění jsou proměnné a klasifikací, kategorizací a systemizací opakovaně nově vymezované. Co do umění je vřazováno, nebo z něj opět vyřazováno, závisí vždy na dobovém uměleckém vědomí, jehož hodnotová měřítko formuluje mj. i teorie a kritika umění...Předmětem umění je proto obecně člověk a jeho mnohostranné životní zájmy, hmotné a duchovní potřeby, vztah ke kosmu, k přírodě, technické a kulturní civilizaci, stejně jako vztah k sobě a vztah k jiným.“ (Baleka 1997, s. 375). Tato definice umění ukazuje, že nelze jednoznačně vymezit, co je umění. Představy o podobách umění se velmi liší v průběhu dějin, mezi jednotlivými kulturami i mezi uměleckými skupinami. Co určuje, že dílo je hodné vystavení v galerii? Jak změřit hodnotu díla? Jaká kritéria zvolit?

Radek Horáček (1998) se v knize Galerijní animace a zprostředkování umění zaměřuje na funkci umění. Ta zohledňuje, že v každém období umění vzniká v určitém vztahu ke společnosti. Nejvíce bývá zdůrazňována estetická funkce. Tuto úlohu umění

většinou vnímáme jako první. Jako další, stejně důležitá, bývá označována komunikativní funkce. Konkrétně vazba mezi umělcem a jeho dílem, ta zároveň v sobě nese i vztah umělce k okolnímu světu. Další vazbou je vztah mezi dílem a jeho vnímatelem. Ta má opět více rovin. Vnímatel – umělecké dílo a vnímatel – umělec. Zároveň dílo vyvolává komunikační vazbu mezi vnímatelem a skutečností. Umění funguje i jako nositel kulturně historické hodnoty. Dokládá, jakým způsobem lidé v určité době uvažovali. Je v podstatě dokumentem doby. Umění je i předmětem odborného zkoumání a součástí trhu s uměním.

S uměním se setkáváme jakoby mimochodem na pohlednicích, blahopřáních, tapetách, na potisku triček a ostatních druzích zboží. Uvádění umění na trh tímto způsobem vychází z potřeby vedlejších výdělků pro muzea a galerie. Pro někoho je takové zobrazení uměleckého díla jenom zajímavým předmětem či doplňkem. V někom možná taková reklama vzbudí potřebu vidět výtvarný objekt v originálu a přiměje ho k návštěvě muzea či galerie.

Umění si zkrátka žije svým vlastním životem. Divák, vnímatel, si sám určuje kritéria kvality svého prožitku.

2.1.2 UMĚLECKÉ DÍLO

Umělecké dílo je výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno nějakou objektivně vnímatelnou podobou. Objekt můžeme vnímat prostřednictvím zrakové nebo sluchové percepce. Vizualně vnímáme obrazy, sochy, architekturu. Auditivně hudbu. Za umělecké dílo lze považovat i filmy a dokumenty.

Podle Pondelíkové (2014, s.7) lze termín umělecké dílo lze vykládat různými způsoby.

- Předmět, který vznikl činností umělce. Nese uměleckou funkci a má uměleckou hodnotu.
- Autonomní objekt, který syntetizuje obraz skutečnosti s výrazem umělcovy psychiky.

- Znaková struktura, znakový systém. Jeho cílem je zobrazovat skutečnost a vyvolávat v příjemci estetický zážitek.
- Komplexní zpráva od umělce ke společnosti. Zahrnuje v sobě sociální poselství.
- Významová struktura, která vzniká na základě toho, že příjemce vnímá a interpretuje umělecký objekt
- Výsledek zručnosti práce s uměleckým materiálem.
- Výsledek umělecké inspirace a imaginace.
- Dílo s vysokou estetickou hodnotou vytvořené lidskou rukou.
- Vyjádření podstatných souvislostí světa nebo společnosti ve smysly vnímatelném předmětu.

2.1.3 VÝTVARNÉ UMĚNÍ

Podle Baleky (1997, s.385) do výtvarného umění řadíme malířství, sochařství, grafiku, kresbu, architekturu a užité umění. Výtvořem těchto uměleckých druhů je předmět (socha, obraz, stavba) tvořený materiálem, technikou a nástroji, které k tomuto druhu umění patří. Během historie se klasifikace výtvarného umění proměňovala. V antickém starověku bylo malířství, sochařství a architektura spolu s řemesly řazeno k mechanickým uměním. Podobně tomu bylo ve středověku. V 17.století jsou tyto disciplíny oddělovány od vědy. Od 18.století se malířství, sochařství a architektura řadí do stejné skupiny jako básnictví a hudba. Zároveň je vytvořeno dělení na krásné a užité umění a architekturu, která má vlastnosti obou skupin. V 19.století je pojem výtvarné umění spojováno především s krásným uměním. Současné výtvarné umění kromě malířství, sochařství, kresby a grafiky využívá i další výtvarné formy nebo média.

- Happening – umělecká forma, která využívá prvků výtvarného, hudebního či divadelního umění. Chce provokovat diváky nebo je přímo vtáhnout do akce.
- Performance – akční umění. Umělecké představení, kdy umělec vyjadřuje myšlenku prostřednictvím malby, tance, hudby nebo pomocí uměle vytvořené situace. Je podobná happeningu, ale nepočítá s účastí diváka.

- Konceptuální umění - počítá se zapojením diváka. Výsledkem není jen objekt. Dojem z uměleckého díla by měl být nahrazen zájmem o samotnou autorovu myšlenku.
- Kinetické umění – díla virtuálně pohyblivá. Mohou to být různé předvídatelně fungující stroje, mobily, které sledují náhodně působící síly přírody nebo pohyblivé světelné projekce.
- Digitální umění – umění vytvořené digitálními prostředky.
- Multimediální umění – umění vytvořené pomocí různých médií, často prezentované formou instalace.
- Interaktivní umění – divák může manipulovat uměleckým dílem. Může mít různý stupeň interakce. Např. divák se podílí na tvorbě díla (Bláha, Slavík, 1997).

V mateřských školách se využívá především klasického výtvarného vyjadřování prostřednictvím kresby, malby a modelování. Vhodný by však byl pro děti předškolního věku i happening a performance.

V současném moderním umění jsou patrné i vlivy umění lidového. Lidová tvorba byla původně především praktická, nemá umělecký záměr. Charakteristickými znaky jsou lineárnost a plošné pojetí barvy. Předměty výtvarné lidové kultury tvořili především anonymní tvůrci. Teprve moderní civilizace v ní začala spatřovat uměleckou tvorbu a hledá v ní inspiraci. Díla lidového umění parafrázoval Pablo Picasso nebo Marc Chagall. V Čechách Josef Lada. Ze současných českých umělců jsou to např. Anna Hulačová, Jan Vytiska, Barbora Lungová, Daniela Baráčková.

2.1.4 VIZUÁLNÍ UMĚNÍ, VIZUÁLNÍ KULTURA

Rochovská a Krupová (2016) ve své knize Umělci v mateřské škole uvádějí další název týkající se umění, a to vizuální umění. V zahraničních zemích se tento termín běžně používá a nahrazuje pojem výtvarné umění. Spíše než synonyma lze slovo vizuální umění chápat jako slovo nadřazené. Vizuální umění pak vymezíme výčtem jeho základních disciplín. Těmi jsou:

- Výtvarné umění – kresba, malba, sochařství, kaligrafie, ilustrace, architektura, design
- Současné umění – asambláž, koláž, konceptuální umění, happening, performance, body art, fotografie, videoumění, land art, animace a jejich různé kombinace
- Užitéčné umění – keramika, tapiserie, malba na sklo
- Jiné formy – v širším pojetí vizuálního umění sem můžeme zařadit grafický design, módní design, interiérový design, počítačové umění (filmová počítačová animace, vytváření speciálních filmových efektů, tvorba designu užitéčného umění apod.)

2.2 VNÍMÁNÍ UMĚLECKÉHO DÍLA (VÝTVARNÉHO OBJEKTU) DÍTĚTEM

Vnímání uměleckého díla je druhem estetického vnímání. Vnímání jako takové je odraz vnější či vnitřní reality v mozku prostřednictvím smyslových orgánů. Cílem běžného vnímání je identifikace objektů tak, jak existují nezávisle na lidském subjektu. Cílem estetického vnímání je identifikace (estetického) vztahu lidského subjektu k těmto objektům. Estetické vnímání lze rozčlenit do fází:

- Motivace a receptivní záměr. Motivace (estetická potřeba, potřeba uvolnění, trávení volného času) vede k rozhodnutí zahájit komunikaci s uměleckým dílem, být připraven k přijímání podnětů smyslovými orgány (recepce) a mít receptivní záměr, např. jít na výstavu. To vede k aktualizaci estetického vnímání. Tím jsou vytvořeny podmínky pro následující fáze.
- Percepce – příjem uměleckého sdělení.
- Dekódování – přechod od vnímaného uměleckého objektu k jeho významu a smyslu.
- Interpretace – předchozí procesy vrcholí v interpretaci, tedy v uměleckém zážitku, zformulovaným verbálním nebo vizuálním jazykem. Interpretace verbální využívá verbální vyjadřovací prostředky. Směřuje od slovního opisu

k výkladové interpretaci. Orientuje se na obsah (motiv, námět, téma, význam, smysl, název, výraz), formu (řeč, jazyk, kompozice, technika, prostředky a nástroje), funkci (společenská stránka díla) a historii (vývojová stránka díla). Vizuální interpretace je realizována tvořivými výtvarnými činnostmi, kopií uměleckého díla, volným napodobením, dotvářením nebo ozvláštňením výtvarného díla. Na vizuální interpretaci navazují parafráze a reinterpretace.

- Estetická responze, což jsou myšlenkové pochody, které nás provázejí po ukončení kontaktu s uměleckým dílem, např. po odchodu z výstavy (Kulka, 2008, Krupová, Rochovká, 2014).

Výtvarná výchova v mateřských bývá často redukována na kresbu, malbu, modelování. V předškolním vzdělávání je nutné se orientovat i na rozvoj tvořivého myšlení a vizuální gramotnosti v činnostech zaměřených na interpretaci umění. V rámci takto zaměřené výtvarné výchovy může být umělecké dílo významným pedagogickým nástrojem a při setkávání s ním zároveň dochází k rozvoji specifických psychologických procesů, jimiž jsou:

- Výtvarné vidění. Vyvíjí se společně s vnímáním, což je jedna z nejdůležitějších složek lidské psychiky co se týče výtvarné výchovy. Výtvarné vidění nám zprostředkovává estetický zážitek. Pro výtvarné vidění je charakteristická selektivnost, osobní a estetické preference, výtvarná empatie, citová a racionální povaha estetického vnímání.
- Výtvarné cítění. Je pro něj charakteristická přítomnost specifických výtvarně-estetických emocí. Je propojené s výtvarným viděním a myšlením. „Zhmotní se“ díky výtvarným výrazovým prostředkům.
- Výtvarné myšlení – je specifická forma myšlení. Je opakem výtvarného vidění, které má zážitkový charakter z reality. Myšlení reaguje a zpracovává podněty a zážitky a pomáhá vytvořit novou výtvarnou realitu. Rozvíjet ho pomáhá výtvarná aktivita a rozhovor o ní. Výtvarné myšlení lze rozdělit do tří fází. První fáze je přípravná. Dítě zkoumá obsah vnímaného z různých úhlů a srovnává s vlastní představou. V druhé fázi, realizačně expresivní, se cíleně

využívá výtvarných materiálů, technik a technologických postupů ke ztvárnění myšlenky, emoce či nápadu. Poslední fází je závěrečná reflexe (Krupová, Rochovská, 2014).

2.3 UMĚNÍ V RVP PV

„Předškolní vzdělávání se maximálně přizpůsobuje vývojovým fyziologickým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám dětí této věkové skupiny a dbá na to, aby tato vývojová specifika byla při vzdělávání dětí v plné míře respektována.

Předškolní vzdělávání nabízí vhodné vzdělávací prostředí, pro dítě vstřícné, podnětné, zajímavé a obsahově bohaté, v němž se dítě může cítit jistě, bezpečně, radostně a spokojeně a které mu zajišťuje možnost projevit se, bavit a zaměstnávat přirozeným dětským způsobem.“ (RVP PV, 2018, s.7)

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání pracuje se čtyřmi základními kategoriemi: rámcové cíle, klíčové kompetence, dílčí cíle a dílčí výstupy. Tyto kategorie jsou naplňovány i při výtvarné výchově a výtvarných činnostech v mateřské škole.

Konkrétní výstupy týkající se zprostředkování umění jsou formulovány ve vzdělávací oblasti Dítě a společnost. Dítě dokáže:

- vnímat umělecké a kulturní podněty a hodnotit svoje zážitky (říci, co bylo zajímavé, co je zaujalo)
- zachycovat skutečnost ze svého okolí a vyjadřovat své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik (kreslit, používat barvy, modelovat, konstruovat, tvořit z papíru, tvořit a vyrábět z různých jiných materiálů, z přírodnin aj.)

Další výstupy jsou uvedené v oblasti Dítě a jeho psychika:

- vědomě využívat všechny smysly, záměrně pozorovat, postřehovat, všimati si
- těšit se z hezkých a příjemných zážitků, z kulturních krás i setkávání s uměním
- zachycovat a vyjadřovat své prožitky (slovně, výtvarně)

Co se týká výstupů vztahujících se ke zprostředkování umění dětem, vnímám souvislost i s ostatními vzdělávacími oblastmi. Budu-li mít záměr neverbálně interpretovat umělecké dílo, je důležité, aby dítě zvládalo jemnou motoriku (zacházelo s výtvarnými nástroji, náčiním a materiálem), zvládalo jednoduchou obsluhu a pracovní úkony (postaralo se o pomůcky, uklidilo po sobě, udržovalo pořádek). Během práce by se dítě mělo chovat tak, aby neohrožovalo zdraví, bezpečí a pohodu svou ani druhých. Tento výstup je důležitý i pro návštěvu galerie nebo muzea. Děti by měly dodržovat pravidla slušného chování a pravidla návštěvního řádu navštívené instituce.

Pokud se budeme věnovat interpretaci verbální, mělo by dítě naplňovat očekávané výstupy uvedené v oblasti Dítě a jeho psychika: pojmenovat většinu toho, čím je obklopeno, vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně formulovaných větách a vést rozhovor.

V RVP PV je zpracována vzdělávací nabídka vhodná k dosahování výstupů. Pro zprostředkování umění dětem v mateřské škole jsou to např. záměrné pozorování uměleckých objektů, výtvarné experimenty a projekty, aktivity podporující tvořivost a fantazii, návštěvy muzea, galerie. Pedagog by měl dítěti nechat vlastní prostor k poznávání, získávání vlastních zkušeností a rozvoj fantazie, neměl by předávat hotové racionální poznatky (RVP PV, 2018).

2.4 MOŽNOSTI SETKÁVÁNÍ S UMĚNÍM A UMĚLECKÝM DÍLEM

Myslím, že s uměleckými díly v různých podobách se můžeme setkávat kdekoli a kdykoli. Stačí, když budeme pozorní a vnímaví. To potvrzují i Rochovská a Krupová v publikaci *Umělci v mateřské škole (2016)*. „*S vizuálním uměním se lidé setkávají doslova na každém kroku. To, na jaké úrovni dokážou vnímat a přijímat umělecká díla a obohacovat si tak svůj vnitřní život, závisí na stupni jejich výtvarného vidění, prožívání a myšlení.*“ (Rochovská, Krupová, 2016, s.27)

Možnosti setkávání s uměleckým dílem jsem rozdělila do tří kategorií: veřejný prostor, mateřská škola, galerie a muzea. Z těchto kategorií vycházím i v praktické části bakalářské práce.

2.4.1 VEŘEJNÝ PROSTOR

Ve veřejném prostoru máme možnost vnímat zajímavosti a zvláštnosti architektury i prostoru jako takového. Je-li ve veřejném prostoru umístěno umělecké dílo, resp. výtvarný objekt, vzniká zároveň jakýsi dialog mezi uměleckým dílem a místem, kde se objekt nachází. Umění ve veřejném prostoru může být pojato vtipně a netradičně. Například v Nepomuku je místo sochy pojednána postava sv. Jana Nepomuckého jako dopravní značka u vjezdu do města. Tím se dostávám k myšlence, že umělecké dílo nemusí veřejný prostor jen zdobit, ale může zvýraznit identitu místa.

K seznamování dětí s uměním ve veřejném prostoru může pedagog využít běžné či záměrné, tematicky zaměřené, vycházky. S uměleckými objekty se setkáváme i při aktivitách mimo prostředí mateřské školy. Jdeme-li bruslit na zimní stadion, upoutá naši pozornost sousoší hokejistů (Vítězslav Eibl, 1970). Po cestě na plavecký výcvik je to zase socha Jaroslava Veseláka před plaveckým bazénem v Plzni na Slovanech.

2.4.2 MATEŘSKÁ ŠKOLA

V mateřské škole hrají důležitou roli podnětné prostředí třídy, psychosociální podmínky, organizace dne a osobnost pedagoga. Týká se to i výtvarné výchovy a ostatních aspektů s ní spojených.

Třída by měla být uspořádána tak, aby vyhovovala nejrozličnějším skupinovým a individuálním činnostem dětí. Tomu odpovídá i vybavení hračkami, pomůckami, náčiním, materiály a doplňky. Ty jsou umístěny tak, aby je děti dobře viděly a mohly si je samostatně brát. Považuji to za klíčové pro hledání a budování vztahu nejen k výtvarnému umění. Už jen dostupná pestrá nabídka knih a k tomu uzpůsobený čtenářský koutek umožňuje první přirozené setkávání s uměleckým dílem v podobě ilustrace nebo reprodukce uměleckých děl v encyklopedických a odborných knihách. V estetických zážitcích pak může dítě pokračovat vlastní tvorbou, pokud má ovšem opět pestrou a podnětnou nabídku výtvarného materiálu.

Psychosociální podmínky znamenají, že se děti i dospělí cítí v prostředí mateřské školy dobře, spokojeně a bezpečně. Učitelé respektují potřeby dětí (obecně lidské, vývojové a individuální), reagují na ně. Všechny děti mají rovnocenné postavení, nikdo není zvýhodňován ani znevýhodňován. Učitel nekomentuje negativně samostatné pokusy dětí, naopak je podporuje a oceňuje. Mezi dospělými a dětmi panuje důvěra. To jsou

obecné podmínky popsané v RVP PV (RVP PV, 2018). Týkají se i výtvarného projevu dětí. Ten má také svá charakteristická vývojová období a vyžaduje ze strany učitele individuální přístup.

Co se týče organizace dne mám na mysli hlavně organizaci činností jako jsou volné hry, řízená činnost a hodnotící kruh. Poměr spontánních činností a řízených by měl být vyvážený, děti potřebují volnou výtvarnou tvorbu i vhodnou vzdělávací nabídku ze strany pedagoga. Význam hodnotícího kruhu vidím v tom, že učitel i děti sobě navzájem mohou klást otázky a společně reflektovat zážitky z prožitého.

Osobnosti pedagoga v MŠ se věnuji v samostatné kapitole.

2.4.3 GALERIE A MUZEA

Muzeum je zařízení, které shromažďuje, uchovává, zpracovává a zveřejňuje svoje sbírky jako doklad vývoje hmotné i duchovní kultury. Zveřejňování probíhá formou stálé expozice, výměnnými a putovními výstavami, publikacemi, filmem apod. Malířské, sochařské a grafické sbírky spravuje instituce označená jako galerie. V některých zemích se vedle názvu galerie uplatňuje pro tyto sbírky označení muzeum (Baleka, 1997). V současné době nejsou muzeum a galerie vnímány pouze jako shromaždiště artefaktů a vědecký, výzkumný či akademický ústav. Galerie a muzea se stávají důležitými výchovnými, vzdělávacími a badatelskými středisky. Bývají k tomu vybaveny přednáškovými sály, klubovými místnostmi nebo ateliéry pro dětskou a laickou tvůrčí činnost.

1. Galerijní a muzejní programy

Termín muzejní pedagogika se poprvé objevuje ve 30. letech 20. století v Německu. V dnešní době je tento výraz běžně používaný. Označujeme jím aktivity, které cíleně využívají instituce muzea k přímým výchovně vzdělávacím činnostem (Horáček, 1998). Muzea a galerie nabízejí různé programy, které mají teoretický nebo praktický charakter. Zároveň se začleňují mezi instituce nabízející celoživotní (neformální) vzdělávání.

Jedním z prvních projektů, který se týkal galerijní a muzejní edukace, byla Brána muzea otevřená. Finančně jej podporovala nadace Open Society Fund Praha a uskutečnil se v letech 1997 – 2002. Projekty Vývoj vzdělávacích aktivit u nás podpořilo několik projektů- Brána muzea otevřena nebo Muzeum a škola pod jednou střechou. Podnítily změny v galeriích a muzeích a zájem škol. Program Brána muzea otevřena Nadace Open Society Fund Praha byl uskutečněný v letech 1997- 2002. Já jsem se tohoto projektu zúčastnila v roce 2000. Více o něm píše v kapitole Moje osobní zkušenosti s galerijní a muzejní edukací.

2. Typologie programů

Zprostředkování umění je v podstatě komunikace. Úkolem lektora nebo animátora je zintenzívnit zážitek z kontaktu s vystavenými díly, objekty či artefakty. Podle způsobů, jaké k tomu používá, rozlišujeme programy na teoretické, praktické a smíšené.

Teoretické programy – důraz je kladen na výklad a práci s teoretickými poznatky.

- Přednášky. Klasická slovní metoda. Ucelený projev k určitému tématu. Mluvený projev je vhodné doplnit prezentací.
- Prohlídky, prohlídky s průvodcem, komentovaná prohlídka výstavy. Asi nejfrekventovanější typ programu. Má dlouhou tradici a nevyžaduje žádné zvláštní vybavení. Důležitá je zde osobnost lektora, který by měl mít přiměřeně obsáhlé znalosti. Teoretický výklad by měl splňovat tyto požadavky: odbornou správnost, přiměřenou obsáhlou, srozumitelnost a přitažlivost.
- Besedy. Besedy s umělci. Je založená ne metodě rozhovoru mezi lektorem, eventuálně umělcem, a návštěvníky. Základním metodickým požadavkem je jasná koncepce lektora, který besedu vede. Důležitý je i kontext, do něž je beseda začleněna. Umělecké dílo tak lze vnímat a poznávat z různých úhlů pohledu a v různých souvislostech.

Praktické programy

- Praktické kurzy. Bývají připravovány jako týdenní ateliéry a zpravidla se konají v období prázdnin. Díky delšímu časovému úseku se mohou účastníci věnovat náročnějším a komplikovanějším aktivitám nebo rozsáhlejšímu projektu.

- Ateliéry a tvůrčí dílny. Umožňují individualizaci a reagovat na specifické potřeby účastníků. Ti mohou pracovat samostatně nebo v malých skupinách a mohou spolu komunikovat (Hajdušková, 2013).

Zvláštní programy

- Dny otevřených dveří, dny umění, exkurze v plenéru, návštěvy ateliérů, odborné konference, tiskové konference.
- Mezioborové programy – diskuzní setkání spisovatelů, koncerty, autorské čtení, besedy s významnými osobnostmi.
- Dětské narozeniny v muzeu nebo galerii. Mikulášská nadílka. Příměstské tábory. Letní školy.

Smíšené programy

- Animace. Spojení teoretických a praktických aktivit. Návštěvníci pomocí výtvarných aktivit navazují na sledované výtvarné dílo. Účastník prostřednictvím vlastního zážitku získává bohatší poznatky a nové zkušenosti. Struktura animace bývá složena z úvodu s praktickou ukázkou, krátkého teoretického výkladu, prohlídky exponátů, navazující praktické činnosti, diskuzní hodnocení a závěrečné diskuze (Horáček, 1998).

3. Galerijní a muzejní edukace v Plzni

Západočeská galerie v Plzni nabízí kulturní a vzdělávací programy. Pro školy a skupiny jsou tyto edukační programy: animační programy, tvůrčí/artefiletické dílny, komentované prohlídky výstav s lektorem, animace s pracovními listy. Pro pedagogy je to: galerijní animace „Na vlastní kůži“, metodické poradenství a program akreditovaný MŠMT ČR v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

Muzeum loutek v Plzni nabízí velmi zajímavé programy včetně narozeninové oslavy v prostorách muzea. Jedním z nich je školní výlet Loutková Plzeň, který kombinuje návštěvu muzea a představení v Divadle Alfa. Další je Goecachingový průvodce městem, což je cesta po různých částech města zakončená pokladem. Expedice na niti je prohlídka muzea rozšířená o plnění úkolů z Deníku expedice, který si návštěvník vyzvedne v recepci muzea nebo stáhne z webových stránek.

Muzeum strašidel. Pro děti MŠ jsou připraveny programy Cesta zpátky do pohádky (vyprávění o pohádkách a pověstech z Plzně a Plzeňského kraje) a Hledání ukrytého pokladu (prohlídka muzea spojená s vyprávěním o pohádkách a zapojení dětí do hry o nalezení pokladu po skončení prohlídky a nalezení pokladu). Podobně jako Muzeum loutek je zde možnost oslavit narozeniny.

DEPO2015 V tomto industriálním prostoru bývají zajímavé interaktivní výstavy. V roce 2016 to byla Má plast, kde byla představena tvorba světových i českých designérů a umělců, kteří se pohybují na hraně estetiky, aktivismu, kutilství nebo designové performance. S výtvarným uměním a architekturou souvisela zážitková multimediální výstava Za barokem (2019).

Architektura pro děti aneb Město letí Architektonické dílny a procházky pro děti. Organizátorem je spolek To město, z.s. cílem spolku je veřejně prospěšná činnost osvětová a vzdělávací v oblasti výtvarného umění, architektury a využití veřejného prostoru. Vytváří i programy pro školy.

Víkend otevřených ateliérů. Po dvě zářijová odpoledne jsou v Plzni zpřístupněny ateliéry, galerie, výstavní sítě a výtvarné školy. Na mnoha místech jsou připraveny workshopy. Lidé mají příležitost zkoumat umění z různých stran. K akci je potřeba pouze mapa, na které jsou vyznačena místa, kde se tvoří nebo vystavuje.

Plzeňské Dvorky. V rámci této akce zve Nadace 700 let města Plzně na známé i méně známé dvorky v centru západočeské metropole. Procházka centrem Plzně a zkoumání neznámých dvorků je pěknou příležitostí k pozorování rozmanitosti plzeňské architektury.

Plzeňská muzejní noc. Můžeme nahlédnout do Muzea loutek, Muzea strašidel i obou výstavních sítí Západočeské galerie. Na jednotlivých místech je připravený doprovodný program. Například Západočeská galerie připravuje komentované prohlídky výstav, dílny pro děti a vystoupení hudebních a divadelních hostů. Otevřena bude také Galerie města Plzně na náměstí Republiky a Galerie Ladislava Sutnara. Speciální program vždy připravuje i Pivovarské muzeum a Plzeňské historické podzemí.

Sousedské procházky. Během nich nás tajemnými zákoutími Plzně provedou místní rodáci nebo nadšenci historie. Podíváme se do míst, která jsou běžně nepřístupná nebo ani

nevíme, jaké skvostné pamětihodnosti se tam nacházejí. Jsou určeny všem věkovým kategoriím včetně rodin s dětmi.

4. Moje osobní zkušenosti s galerijní a muzejní edukací

S galerijní a muzejní edukací mám zkušenosti jako tvůrce i příjemce. Jak tvůrce jsem kdysi společně s tehdejší kolegyní zorganizovala výstavu Středověká řemesla vlastníma rukama. Jako příjemce užívám edukačních programů se svými dcerami ve výtvarných dílnách.

V roce 2000 Open Society Fund Praha vypsal grantový program „Muzeum“ v rámci projektu „Brána muzea otevřená“. Grant jsme s kolegyní získaly a výstavu realizovaly. Cílem našeho projektu bylo umožnit návštěvníkům vnímat expozici všemi smysly, přiblížit středověká řemesla prostřednictvím vlastní zkušenosti. Výstava se konala na dvoře Národopisného muzea. Tam byla umístěna keramická a truhlářská dílna. V sále muzea dílna tkalcovská, drátenická, dílna se sklem, výroba svíček, bylinkářský a kořenářský stánek. Každý návštěvník výstavy si vybral, které řemeslo vyzkouší vlastníma rukama, nebo jestli se bude jenom dívat jako při „klasické“ návštěvě muzea. Odborný dohled zajišťovali zkušení řemeslníci či umělci. S organizací v jednotlivých dílnách v rámci praxe pomáhaly studentky pedagogické fakulty ZČU v Plzni. V roce 2000 to byl poměrně průkopnický čin nejen pro návštěvníky, ale i pro Západočeské muzeum, které zpřístupnilo do té doby uzavřené prostory.

Obrázek 1: Hrnčířská a tkalcovská dílna na výstavě Středověká řemesla vlastníma rukama

Jako příjemce mám zkušenost s účastí na tvůrčích dílnách, které se konají v prostorách Západočeské galerie. Díky tomu jsme se přirozeně dostali na výstavy s tematikou, kterou bych pro děti nevybrala. Nejvíce se dcerám líbilo malování v plenéru.

Obrázek 2: tvůrčí dílna k výstavě Z akademie do přírody (Masné krámy, 10.10.2018-27.1.2019)

Obrázek 3: Tvůrčí dílna k výstavě Studio Najbrt Basics (Galerie "13", 11.9.-3.11.2019)

Na podzim se těšíme na Víkend otevřených ateliérů, kdy se skutečně otevřou ateliéry výtvarných umělců. V Plzni a okolí jsou připravena místa, kde se vystavuje a tvoří. A opět největší zájem mají děti o malování, tentokrát v prostorách Galerie města Plzně.

Obrázek 4: Víkend otevřených ateliérů 2016, tvoření a následná výstava v Galerii města Plzně

Rádi chodíme do DEPO2015. Některé interaktivní výstavy jsme navštívili několikrát. Byla to například úvodní výstava Stroj času (2015) nebo Dobrodruzi (2016), která vyprávěla příběh skupiny lidí ze Stoda za lepším životem na Nový Zéland.

Obrázek 5: Interaktivní výstava Stroj času a Dobrodruzi

2.5 OSOBNOST PEDAGOGA

2.5.1 OSOBNOST PEDAGOGA V MŠ

Pedagog v mateřské škole se orientuje v požadavcích na vzdělávání, které jsou formulované v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Seznamuje se s aktuálními programy galerií a muzeí a jejich vzdělávací nabídkou. Vybírá vhodné programy pro své žáky, navštěvuje výstavu před realizováním programu, studuje dostupné odborné texty a edukační materiály k výstavě a účastní se pravidelně setkávání s galerijním/muzejním pedagogem (odborných seminářů, komentovaných prohlídek, výtvarných dílen, přednášek). Připravuje žáky na návštěvu výstavy a realizaci vzdělávacího programu (seznámení žáků s galerií/muzeem a pravidly chování v těchto institucích, včasná komunikace s rodiči, zajištění pedagogického doprovodu). Zároveň zvažuje dostatečnou časovou dotaci pro návštěvu galerie/muzea a pro následnou výuku ve škole (výtvarný projekt, apod.).

V praxi mateřské školy učitelka dokáže rozhodovat o výběru, způsobu a prostředcích realizace výtvarných činností. Respektuje RVP PV, tj. dbá na všestranný rozvoj osobnosti dítěte a současně respektuje i specifika vyjadřování výtvarnými

prostředky. Je schopna sebereflexe a kritického náhledu na výsledky svého pedagogického působení (Hazuková, 2011).

Při přípravě výtvarné činnosti si učitelka může klást tyto otázky:

- Co chci dělat? Jaké učivo vybrat, jaký má toto učivo vzdělávací potenciál?
- Proč tuto činnost budu dělat? Jaké sleduji cíle, jakých kompetencí chci dosáhnout?
- Komu, jaké cílové skupině je činnost určena?
- Jak budu zvolenou výtvarnou činnost realizovat?
- Vybrala jsem vhodné realizační (výtvarné a didaktické) prostředky?

V průběhu a na konci realizace:

- Jaký je přínos realizované činnosti?
- Byl nebo nebyl výsledek mého předchozího rozhodování uspokojivý?
- Co mohu příště udělat jinak?

2.5.2 OSOBNOST GALERIJNÍHO/MUZEJNÍHO PEDAGOGA

Galerijní/muzejní pedagogika vychází z několika oborů: dějiny umění, muzeologie, výtvarná a dramatická pedagogika, pedagogika volného času, psychologie a komunikativní dovednosti. Svoji roli hraje i prostředí konkrétní instituce, kde galerijní/muzejní pedagog pracuje.

Galerijní/muzejní pedagog by se měl orientovat v problematice současného vzdělávání v oblasti výtvarného umění a zároveň znát současné požadavky na vzdělávání, které jsou formulované v Rámcovém vzdělávacím programu, resp. znát cíle, očekávané výstupy a získané kompetence. Měl by znát teoreticky i zčásti prakticky základní výtvarné techniky a metody používané např. ve výchově dramatické nebo při rozvíjení čtenářské gramotnosti. Věnuje se nejen dětským a studentským skupinám, ale i učitelům. Organizuje pro ně odborné semináře, komentované prohlídky, výtvarné dílny, přednášky. Vybírá vhodné vzdělávací obsahy z výstavy, formuluje výtvarné úkoly, vytváří pracovní listy a informační materiály. Do jeho práce patří i kontakt a práce pro veřejnost.

Při přípravě edukačního programu si galerijní/muzejní pedagog může klást podobné otázky jako učitelka v mateřské škole, viz výše.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

„Umění nežádá od umělce talent, ale dílo.“

Stanisław Jerzy Lec

3.1 PROJEKT ZPROSTŘEDKOVÁNÍ UMĚNÍ DĚTEM V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Cílem projektu je zprostředkovat setkání s uměleckým dílem dětem v mateřské škole, a to pro ně přirozeným a nenásilným způsobem.

Dílčí cíle projektu

- Seznámit děti s různými formami umění
- Naučit děti vnímat přítomnost uměleckého díla ve svém okolí
- Rozvíjet schopnost pozorovat zajímavé znaky uměleckého díla
- Rozvoj výtvarně technických dovedností

Očekávané výstupy

- Dítě se zapojuje do diskuze nebo rozhovoru při setkání s vybraným uměleckým dílem.
- Dítě pozoruje zajímavé znaky uměleckého díla. Výsledky pozorování vyjádří verbálně (popíše, pojmenuje) i neverbálně (prostřednictvím vhodných výtvarných prostředků).
- Dítě vizuálně interpretuje umělecké dílo.
- Dítě správně postupuje při práci s výtvarnými materiály a nástroji.

3.2 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA PROJEKTU

Tento výtvarný projekt je určen k realizaci mateřské školy. Skládá se ze čtyř výtvarných úkolů, jejichž prostřednictvím chci děti seznámit s různorodostí umění (malířství, sochařství, architektura, lidové umění). Každý úkol je inspirován vybraným uměleckým dílem, se kterým se nejprve společně seznámíme.

Úkoly jsou seřazeny od kresby (výtvarné vyjádření prostřednictvím linie), přes malbu, reliéf až k trojrozměrnému výtvarnému vyjadřování.

1. Grimasy - kresba
2. Lidové umění - malba
3. Průčelí historického domu - reliéf
4. Socha pro Tyršovku – trojrozměrný objekt

3.3 CHARAKTERISTIKA DĚTÍ A PROSTŘEDÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY

3.3.1 CHARAKTERISTIKA DĚTÍ

Projekt jsem realizovala v Tyršově ZŠ a MŠ v Plzni Černicích, kde pracuji jako asistentka pedagoga. Mateřskou školu tvoří tři heterogenní třídy s dětmi ve věku 3 až 7 let. Jedna třída (Modré pastelky) je v budově základní školy v ulici U školy. Další dvě třídy (Zelené a Oranžové pastelky) jsou v nové budově ve Vltavínové ulici. Škola a školka jsou od sebe vzdáleny asi 200 metrů. Děti se každý den setkávají na vycházce, na zahradě nebo na hřišti. Organizujeme společné akce pro děti ze všech tříd. Děti, učitelky a ostatní personál MŠ se vzájemně znají a mají mezi sebou dobré vztahy. A i díky tomu, že řada učitelek i rodin žije v lokalitě Černic a setkávají se i v mimoškolním čase.

Při vzdělávání dětí je kladen důraz na :

- individuální přístup ke každému dítěti
- na samostatné rozhodování a volbu dítěte a přijímání odpovědnosti za ně
- na rozvíjení schopností, znalostí a dovedností prostřednictvím plánované činnosti, center aktivity a pozorování.
- účast rodiny

3.3.2 PROSTŘEDÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY

V Tyršově ZŠ a MŠ v Plzni Černicích se pracuje podle programu Začít spolu. Cílem programu je budovat základy pro postoje, znalosti a dovednosti důležité pro člověka,

který se bude vyrovnávat s nároky 21. století. Připravuje děti na to, aby se aktivně zajímaly o učení. Respektuje individualitu osobnosti a podporuje vývoj těchto schopností:

- Přijímat změny a aktivně se s nimi vyrovnat.
- Kriticky myslet, umět si vybírat a nést za svou volbu zodpovědnost.
- Rozpoznávat problémy a řešit je.
- Být tvůrčí a mít představivost.
- Sdílet zájem a odpovědnost vůči komunitě, zemi a prostředí, kde žiji.

Třídy mateřské školy jsou specificky prostorově uspořádány do center aktivity. Každé centrum aktivity je vybavené příslušnými pomůckami a materiály, se kterými si děti hrají a zkoumají je. Materiály jsou umístěné tak, aby na ně děti samy dosáhly. Děti si při řízené činnosti vybírají, ve kterém centru aktivity budou pracovat. Tím se u nich rozvíjí schopnost volby a zodpovědnosti za ni (kolektiv autorů, 1995).

Centra aktivity ve třídě:

- Domácnost
- Kostky
- Manipulační a stolní hry
- Ateliér
- Knihy a písmena
- Pokusy a objevy
- Písek a voda
- Divadlo
- Dílna
- Hudba
- Centrum pohybu

Pro moji bakalářskou práci má význam především centrum aktivity Ateliér. Výtvarné činnosti poskytují dětem radost a uspokojení. Podporují v nich tvořivost, zvědavost, představivost a nezanedbatelný není ani rozvoj jemné motoriky a grafomotoriky.

Ateliér je na místě, kde je dostatek světla. V otevřených přihrádkách jsou dětem volně k dispozici tužky, pastelky, voskovky, fixy, nůžky (i pro leváky), lepidla, vodovky,

štetce, kelímky na vodu, modelína, dostatek papíru. Na háčcích visí trička nebo zástěrky na převlečení.

Obrázek 6: Ateliér - trička na převlečení

Obrázek 7: Pomůcky v CA Ateliér

Obrázek 8: Ateliér - nabídka papírů

Výtvarný ateliér hraje v programu Začít spolu důležitou roli, neboť přispívá k rozvoji v mnoha oblastech.

- Rozvíjí city, pomáhá uvolnit napětí
- Podporuje rozvoj jemné motoriky a grafomotoriky
- Podporuje zrakové schopnosti
- Rozvíjí koordinaci ruky a oka
- Poskytuje možnost vyjadřovat se beze slov

Významnou roli hraje i učitel. Měl by dětem poskytnout dostatek prostoru, aby mohly samostatně pracovat a vzájemně se nerušily. Projevuje zájem. Reaguje na práce všech dětí, neporovnává práci jednotlivých dětí, nesmí na nikoho zapomenout, když vystavuje dětské práce ve třídě nebo v dalších prostorách MŠ. Vede děti k tomu, aby po sobě uklízely a postaraly se o použité pomůcky.

Obrázek 9: Prezentace dětských prací

Dalším důležitým momentem při řízené činnosti je hodnotící kruh. Děti sedí v kruhu ve skupinkách tak, jak spolu pracovaly v centrech aktivity. Před nimi leží jejich

práce. Každá skupina má svého mluvčího. Ten prezentuje výsledky práce celé skupiny, popíše, jak se jim pracovalo a doporučí, jak se vyhnout možným chybám a problémům.

3.3.3 VÝTVARNÝ KROUŽEK

Tento školní rok vedu výtvarný kroužek. Mám celkem tři skupiny o průměrném počtu 11 dětí. Kroužek určen dětem ve věku 5 až 7 let. Je věkově omezený, protože často využíváme keramickou dílnu, která je v suterénu budovy základní školy a je třeba dbát na bezpečnost dětí.

Při výuce využívám to, čemu jsem se při současném studiu Učitelství pro mateřské školy naučila. To je používání inspiračního východiska. Děti to skutečně nějak inspiruje a pomáhá konfrontovat svoje představy s reálným dílem. Za důležité považuji i dobře promyšlenou motivaci. Děti potřebují vnímat souvislosti, potřebují mít nebo najít k nabízenému námětu vztah.

Musím přiznat, že ze začátku bylo těžké prosadit jiné návrhy než vyrábění hrnečků. Pro třetinu dětí byla představa práce v keramické dílně zúžená na hrnek. Dalším zdrojem napětí bylo: „Budu dělat, co chci!“ Z vlastních badatelských důvodů jsem na tuto variantu jednu hodinu přistoupila. Zajímalo mě, jak bude „volná tvorba“ vypadat. Až na malé výjimky, si děti absolutně nevěděly rady. Ani s výběrem námětu, ani s vlastní tvorbou, resp. se zpracováním materiálu. Někteří byli absolutně ztraceni. Ale byla to pro všechny, včetně mě, cenná zkušenost.

Výtvarný kroužek má pravidelnou strukturu. Připomeneme si pravidla bezpečného chování v keramické dílně, rozdělíme úkoly. Např. kdo se postará o pomůcky, kdo uklidí stoly, kdo ošetří keramickou hlínu. Následuje motivace a vlastní práce. Po dokončení práce si prohlédneme vytvořená díla. Této fázi říkáme „galerie“. Kroužek zakončíme úklidem a hodnotícím kruhem.

Obrázek 10: Výtvarný kroužek – keramická dílna

3.4 PLÁN PROJEKTU

Výtvarné úkoly směřují od plošného vyjádření k trojrozměrnému. V prvním úkolu *Grimasy* se děti výtvarně vyjadřují především prostřednictvím linie, používají tužku a následně vodové barvy. V druhém úkolu *Lidové umění* berou do ruky štětec a tvoří dekor inspirovaný chodskou keramikou, od linie se přesouvají k malým plochám. Ve třetím úkolu *Průčelí historického domu* používají jako materiál keramickou hlinu, ale stále se výtvarně pohybují spíše v ploše. *Socha pro Tyršovku* vyžaduje trojrozměrné pojetí. Děti pracují s hlinou, kterou už znají z předchozího úkolu.

Realizace proběhne během druhého pololetí školního rok 2019/2020.

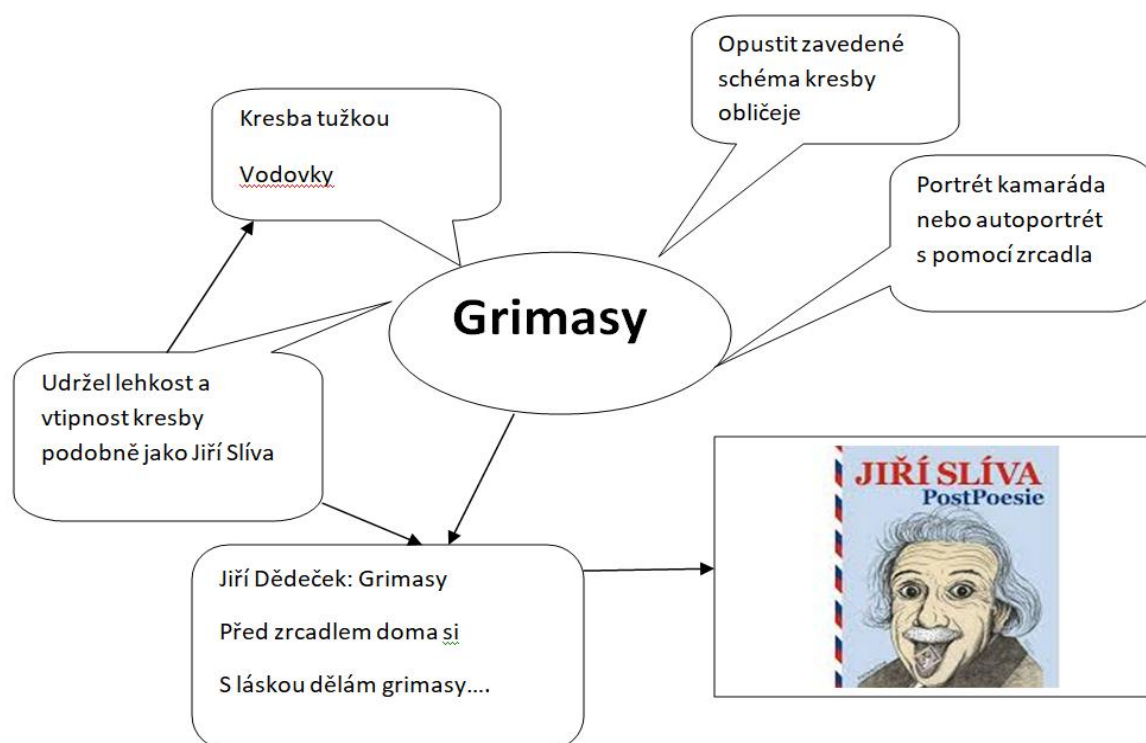
1. Grimasy – únor, časová dotace 45 minut
2. Lidové umění – březen, časová dotace 45 minut
3. Průčelí historického domu – březen, časová dotace 3 x 45 minut (vycházka do okolí, návrh a realizace reliéfu, glazování)
4. Socha pro Tyršovku – květen, časová dotace 2 x 1 hodina až 1,5 hodiny (tematická vycházka, práce na návrhu objektu)

3.5 VÝTVARNÝ ÚKOL GRIMASY – KRESBA

Jako dítě jsem si s velkým zaujetím prohlížela kresby a grafiky Jiřího Slívy. Fascinovala mě jednoduchost a vtip, které se objevovaly v každém obrázku. Je vidět, že má perfektně zvládnutou kresbu a cit pro prostorové řešení plochy. Jeho rukopis a humor je nezaměnitelný. A přesně k tomu jsem chtěla vést děti – spojit kresbu a humor.

Realizováno na výtvarném kroužku.

3.5.1 MYŠLENKOVÁ MAPA „GRIMASY“

3.5.2 DIDAKTICKÁ STRUKTURA VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Námět – Autoportrét jinak

Výtvarný úkol

Pozorovat změny v obličeji při tvoření různých grimas. Pokusit se je zachytit v kresbě

Výtvarný problém

Využít výrazových možností kresby tužkou. Podpořit výraz grimasy vhodně vybranou barvou.

Cílová skupina – děti ve věku 5 až 7 let

Časová dotace – 45 minut

Inspirační východiska – Jiří Slíva, výstava Kresbou ke smyslu (26.6.-25.8.2019, Západočeská galerie v Plzni, výstavní síň „13“), resp. katalog k výstavě

Obrázek 11: Katalog k výstavě Kresbou ke smyslu

Pomůcky: zrcadla, čtvrtky formátu A4, tužky, vodové barvy, štětce

Učivo – vzdělávací obsah

Autoportrét, osvojení si výtvarné techniky kolorovaná kresba.

Cíle

- Pozorovat změny v obličeji při tvoření grimas

- Zachytit tyto změny kresbou
- Vhodně vybranou barvou dotvořit kresbu

Cíle a očekávané výstupy dle RVP PV

- Uvědomění si vlastního těla, resp. Obličeje
  - Pojmenuje a kresbou zaznamená části obličeje.
- Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností, rozvoj komunikativních dovedností
  - Poslouchá, recituje, gesty a výrazem v obličeji doprovází báseň Grimasy.
  - Okomentuje svůj obrázek a zážitek z tvořivého procesu.
- Posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování)
  - Odhaluje podstatné znaky v pro nakreslení autoportrétu.
- Rozvoj jemné motoriky
  - Zvládá jemnou motoriku, uchopí správně tužku a štětec.

Kritéria hodnocení

- Dítě pozorovalo rozdíl mezi uvolněným a pokřiveným obličejem.
- Dítě kresbou vyjádřilo určitou grimasu.
- Vhodně doplnilo barvou, aby podpořilo výraz nebo náladu obličeje.

3.5.3 PRŮBĚH VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Fáze výtvarného úkolu

Motivace

Motivaci zprostředkuje báseň Grimasy od Jiřího Dědečka, tvoření a pozorování grimas v zrcátku.

Jiří Dědeček: **Grimasy** (sbírka Uleželé želé)

Před zrcadlem doma si
s láskou dělám grimasy.
Hledím si do očí,
povytáhnu obočí
Šilhám, slintám, jazyk plazím,

ale já se neurazím.
Vždycky, když jsem doma sám,
věnuji se grimasám.
Grimasy tak prima jsou,
chci žít život s grimasou.

Formulace výtvarného úkolu učitelem

Zkus dělat obličej podle textu v básni. Pozoru v zrcadle, co dělají oči, ústa, jazyk, zuby. Co všechno vidíš, když se usměješ? Když se mračíš?

Vyber si jednu grimasu a zkus ji nakreslit tužkou na papír. Až ji budeš mít nakreslenou, použij vodové barvy k dotvoření odpovídající nálady nebo výrazu, který tvůj nakreslený obličej představuje.

Průběh realizace úkolu

Nejprve učitel přečte báseň. Při dalším, pomalejším, čtení se děti dívají do zrcadla, tvoří grimasy podle textu básně a pozorují svůj obličej. Je vhodné dopřát dětem dostatek času na experimentování s obličejem a na důkladné pozorování svého obličej v zrcadle.

Další fází je prohlížení kreseb a grafik Jiřího Slívy. Ten umí jednoduše a s jistou dávkou nadsázky vyjádřit určité téma ve vtipné zkratce.

Učitel zadá úkol – nakreslit obličej pokřivený grimasou a podpořit výraz vhodně zvolenou barvou.

Výstava – hotové obrázky pověsíme a společně si je prohlédneme.

Reflektivní otázky

- Jakou grimasu jsi nakreslil? Pojďme si všichni tuto grimasu vyzkoušet.
- Jaké jsi použil barvy? Jakého dojmu (pocitu) jsi chtěl dosáhnout?
- Jak se Ti pracovalo s vodovými barvami?
- Jaké máš doporučení pro ostatní?

3.5.4 REFLEXE VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Legraci jsme si opravdu užili. Především při čtení básně a současném šklebení. Velmi zrádná byla pasáž „šilhám, slintám, jazyk plazím...“ Některým dětem opravdu ukapávaly sliny na podlahu. Pozorování grimas v zrcadle mělo také velký úspěch.

Kresba obličeje někomu dělala problém. Vůbec nevěděl, jak začít. Pomáhala jsem dětem návodnými otázkami a radami. Jaký tvar má obličej? Zkus si nakreslit prstem ve vzduchu ovál. Obzvláště bezradným dětem jsem ovál na papír nakreslila sama. Tím byla zvládnuta pro někoho největší překážka a začal sám dokreslovat do obličeje další prvky. Báseň děti motivovala k tomu, že opravdu kreslily zavřené oči, vyplazený jazyk, zdvižené obočí, vyceněné zuby apod.

Barvu každý použil jinak. Kryštof a Matěj lehce kolorovali kresbu a vytvořili tak lehký a svěží dojem kresby. Řada dětí použila na obličej modrou nebo zelenou barvu. Výraz takové kresby je skutečně expresivní.

Myslím, že někomu dělalo problém používat vodové barvy správným způsobem. Mám na mysli počkat, až zaschnou nebo pracovat na jiné části, aby se barvy nerozpíjely. Někdo je nechával do sebe splynout záměrně.

Musím přiznat, že jsem prožívala trochu zklamání nad pracemi, které byly celé pomalované třeba hnědou barvou. Ale s časovým odstupem, když jsem byla prostá původních představ o výsledku, mi všechna díla přišla jedinečná a zajímavá.

3.5.5 POPIS VYBRANÝCH DĚTSKÝCH PRACÍ, FOTODOKUMENTACE

Vznikly různé typy obrázků. Jeden typ byly kresebně i barevně čisté a přehledné kresby. Díky tomu působí podobně jako Slívovy kresby a grafiky svěžím a lehkým dojmem.

Obrázek 12: Matěj (6 let) a Kryštof (7 let) vytvořili svěží kresby

Další skupinu tvořily obličejce docela hrůzostrašné. Při rozhovoru na konci hodiny děti potvrzovaly svůj záměr. Jejich kresba měla opravdu působit strašidelně

Obrázek 13: Samuel (7let), zástupce hrůzostrašných obličejů

Expresivně vyvedené obličejce, barvou i výrazem, tvořily další charakteristickou skupinu portrétů.

Obrázek 14: Rozárka (6 let)

Nadpoloviční většina dětí na svých dílech zobrazila vyplazené jazyky. Tomík a Janička dokonce použili barvu jen na jazyk. Ostatní partie obličejce jsou vyvedeny v nevýrazných barvách.

Obrázek 15: Tomík (6 let) a Janička (7let) nakreslili vyplazené jazyky

Marek vytvořil barevně zajímavou kompozici rozpitých barev. Byl velmi nespokojený a nazlobený sám na sebe. Jeho záměrem bylo vytvořit jemně kolorovanou kresbu. Nechal se strhnout experimentováním s barvami, jako to dělaly ostatní děti. Byl z obrázku a ze svého chování zklamaný.

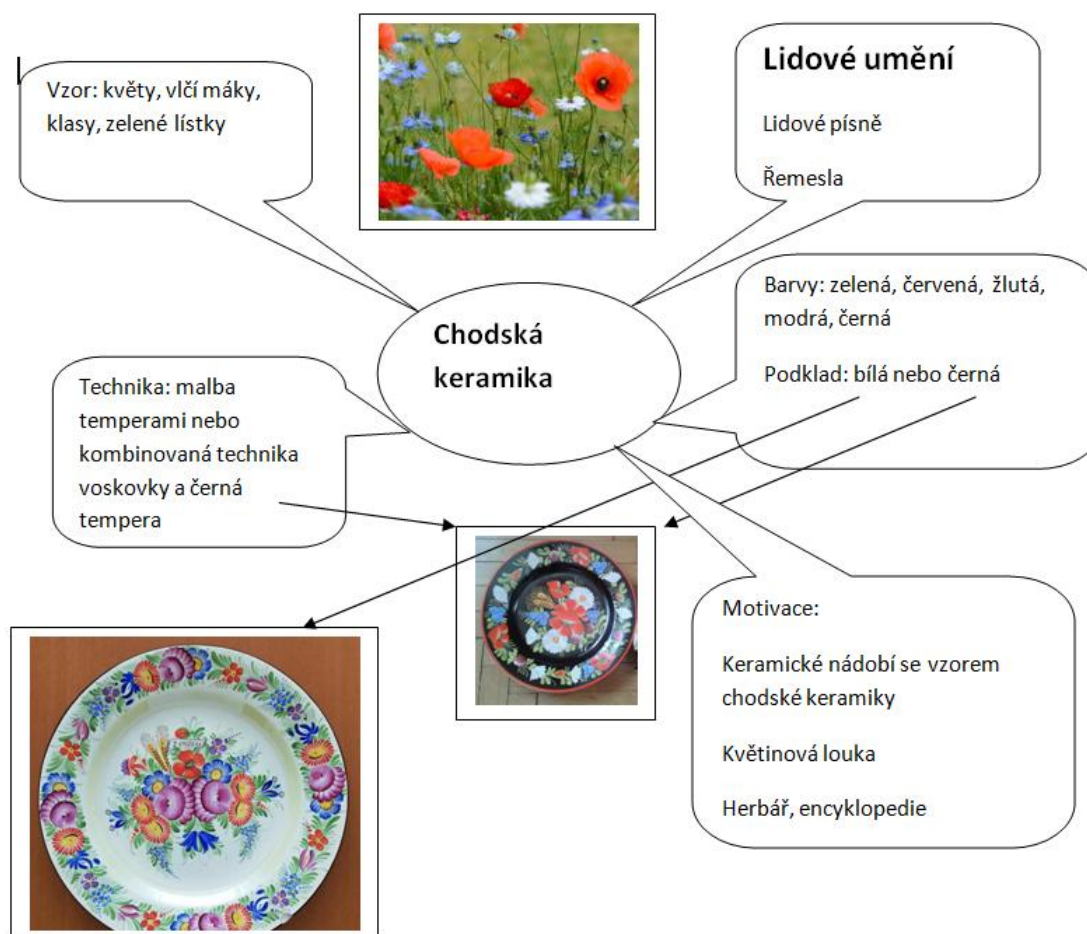
Obrázek 16: Marek (6 let)

3.6 VÝTVARNÝ ÚKOL LIDOVÉ UMĚNÍ – MALBA

V rámci integrovaného bloku Chodsko - Domažlice byly děti seznámeny s lidovou kulturou regionu Chodsko. Zpívali jsme chodské písně, tančili, ochutnávali chodské koláče, stavěli z kostek domažlické náměstí. Moje kolegyně jeden den přišly v chodském kroji. V jednotlivých centrech aktivity se děti prostřednictvím činností blíže seznamovaly s atributy této lidové kultury.

Realizováno při běžné dopolední činnosti v centru aktivity Ateliér.

3.6.1 MYŠLENKOVÁ MAPA „LIDOVÉ UMĚNÍ“

3.6.2 DIDAKTICKÁ STRUKTURA VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Námět - návrh dekoru pro hrnek nebo džbán

Výtvarný úkol

Pozorovat dekor chodské keramiky. Vnímat, co a jak je malbou na keramice zobrazeno.

Výtvarný problém

Jednoduchými tahy štětce nebo otisky prstů vytvořit originální dekor.

Cílová skupina – děti ve věku 3 až 7 let

Časová dotace – 45 minut

Inspirační východiska - Chodská keramika, obrázky rostlin v encyklopedii nebo na didaktických kartách

Obrázek 17: Chodská keramika

Pomůcky: čtvrtky vystřižené do tvaru džbánu nebo hrnku, temperové barvy, prstové barvy, štětce, papírové ubrousky na otření rukou

Učivo – vzdělávací obsah

Seznámení s hmotnou a duchovní lidovou kulturou Chodska a tradicí Chodských slavností.

Cíle

- Objevovat, jaké rostliny jsou namalované na chodské keramice
- Pojmenovat barvy použité na chodské keramice
- Navrhnout a jednoduchými tahy štětce nebo pomocí prstových barev namalovat dekor na džbán nebo hrnek

Cíle a očekávané výstupy dle RVP PV

- Vytváření elementárního povědomí o rozmanitosti lidového umění
  - Osvojuje si poznatky o rozmanitosti lidového umění
- Rozvoj, zpřesňování a kultivace zrakového vnímání
  - Vnímá, rozliší a pojmenuje barvy a tvary
- Rozvoj a zdokonalování dovedností v oblasti jemné motoriky
  - Zachází se štětcem a barvami, zachází s pomůckami

- Rozvoj koordinace ruky a oka
  - Ovládá koordinaci ruky a oka, napodobuje dekor podle vzoru

Kritéria hodnocení

- Dítě správně pojmenuje barvy použité na chodské keramice.
- Poznává a pojmenuje některé rostliny.
- Zachová stejnou barevnost a motiv dekoru chodské keramiky.

3.6.3 PRŮBĚH VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Fáze výtvarného úkolu

Motivace

Motivace proběhla v ranním kruhu, kdy jsme si četli dopis od Pána Času, který je právě v Domažlicích. Pán Času je postava (loutka), která děti provázela už loňským školním rokem. Děti mu ukazovaly náš lidský svět. Stal se zázrak, z Pána Času se stal člověk a on odešel zkoumat svět lidí na vlastní pěst. Ze svého putování nám posílá dopisy a ty si společně přečteme. Tentokrát se seznámil s lidovou kulturou a uměním Chodska.

Formulace výtvarného úkolu učitelem

Prohlédni si ze všech stran vystavenou chodskou keramiku. Jakými barvami je ozdobena? Co je na keramice zobrazeno? Poznáváš nějaké rostliny? Navrhni a dekoruj svůj džbán nebo hrnek. Použij prstové barvy nebo tempery. Nebo obojí.

Průběh realizace úkolu

- Prohlédni si dekor na chodské keramice. Poznáváš nějaké rostliny? Jaké barvy jsou na keramice použité?
- Zkus namalovat podobné motivy, zachovej barevnost a tematiku (květy a klasy) původního dekoru.

Reflektivní otázky

- Jaké barvy jsi použil? Jsou stejné jako na chodské keramice?

- Namaloval jsi nějaké konkrétní rostliny? Jaké?
- S kterými barvami se Ti pracovalo lépe? S prstovými nebo štětcem a temperami?
- Chtěl bys příště udělat něco jinak?

3.6.4 REFLEXE VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Možnost vidět a ohmatat si vzorové kousky chodské keramiky dětem velmi pomohlo při malování. Barevnost dekoru je jednoznačná, tu děti v drtivé většině dodržely. Někdo byl v počátcích nejistý při práci se štětcem. Zejména mladší děti. Navrhla jsem jim, ať zkusí džbán nebo hrnek zdobit otisky prstů. Dále jsem doporučila, a to všem, že si mohou dekorování vyzkoušet nanečisto na jiný papír. To je povzbudilo.

3.6.5 POPIS VYBRANÝCH DĚTSKÝCH PRACÍ, FOTODOKUMENTACE

Děti většinou dodržely barevnost i květinový charakter dekoru. Po počátečních rozpacích, kdy nesměle namalovaly nebo prstovými barvami naťupkaly první květinu, pokryly celou plochu originálním vzorem.

Obrázek 18: Práce starších dětí (5-7 let)

Mladší děti sáhly i po jiných barvách. Myslím, že to odpovídá jejich věku. Potřeba zkoumat a více prožívat tvořivý proces je pro ně důležitější než výsledek.

Obrázek 19: Práce mladších dětí (3-4 roky)

3.7 VÝTVARNÝ ÚKOL PRŮČELÍ HISTORICKÉHO DOMU – ARCHITEKTURA

V rámci integrovaného bloku Chodsko a Domažlice jsme se věnovali architektuře domů na náměstí v Domažlicích. Konkrétně v centru aktivity Kostky děti stavěly domy z barevných kostek. Pracovaly podle plánu. Využila jsem této skutečnosti a pokračovala v tématu historických domů i na výtvarném kroužku. Vycházela jsem z toho, že už mají nějakou představu o tom, že dům může mít zajímavou střechu, okna jiného tvaru než obdélník a že fasáda domu může být vyvedena v pestrých barvách.

Obrázek 20: Historické domy v Domažlicích, stavba z kostek podle plánu

3.7.1 MYŠLENKOVÁ MAPA „PRŮČELÍ HISTORICKÉHO DOMU“

3.7.2 DIDAKTICKÁ STRUKTURA VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Námět

Dům pro moji rodinu

Výtvarný úkol

Pozorovat zajímavé znaky historických domů. Změnit stereotypní zobrazování domu, „rozbít“ ustálený grafický typ.

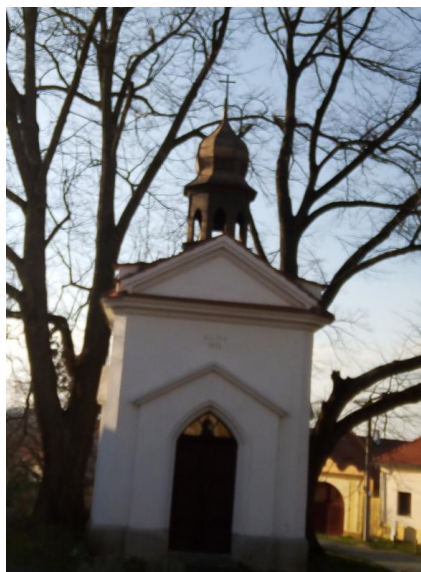
Výtvarný problém

Vyjádřit zvláštnosti historických domů tvarem průčelí, detaily a barevností.

Cílová skupina – děti ve věku 5 až 7 let

Časová dotace – 3x45 minut (vycházka, vlastní tvorba, glazování přežahnutých výrobků)

Inspirační východiska – historické domy na domažlickém náměstí, na náměstí Republiky v Plzni a na Selské návsi v Plzni Černicích

Obrázek 21: Dům na Selské návsi v Plzni Černicích. Kaple z roku 1875.

Obrázek 22: Restaurace U Matasů v Plzni Černicích

Pomůcky: keramická hlína, špachtle, očka, korkové špunty, dřívka s různým tvarem profilu, papíry, tužky, pastelky, nůžky

Učivo – vzdělávací obsah

Seznámení se zajímavými starými či historickými domy v okolí mateřské školy.
Pozorování a pojmenování zajímavých architektonických prvků.

Cíle

- Pozorovat zajímavé prvky na stavbách historických domů
- Navrhnout a nakreslit na papír průčelí historického domu (vytvořit šablonu)
- Vytvořit reliéf z keramické hlíny podle vlastního návrhu

Cíle a očekávané výstupy dle RVP PV

- Rozvoj jemné motoriky
  - Zachází s výtvarným materiálem a nástroji
- Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností
  - Popíše a pojmenuje, jaké vidí zajímavé architektonické prvky
- Rozvoj tvořivosti
  - Navrhne vlastní dům a vytvoří jeho reliéf z keramické hlíny
- Vytváření základů pro práci s informacemi
  - Postupuje podle instrukcí

Kritéria hodnocení

- Dítě pozoruje a popíše zajímavé prvky na stavbě historického domu
- Dítě vytvoří šablonu a utvoří podle ní reliéf
- Dítě dodržuje učitelem doporučená (technologická) pravidla práce s keramickou hlínou

3.7.3 PRŮBĚH VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Fáze výtvarného úkolu

Motivace

Vycházka po okolí mateřské školy. Pozorování architektonických prvků historických domů na Selské návsi v Plzni Černicích.

Představ si, jak by mohl vypadat tvůj dům. Nebo dům pro celou vaši rodinu.

Formulace výtvarného úkolu učitelem

Podívej se na staré domy? Jak vypadá střecha? Jaký tvar mají okna? Jaké barvy vidíš?

Průběh realizace úkolu

- Pozorování a slovní popis zajímavých architektonických prvků historických domů nebo budov.
- Oříznutí desky podle šablony.
- Návrh mého domu – kresba tužkou a pastelkami.
- Vystřížení návrhu. Poslouží dětem jako šablona.
- Příprava desky z keramické hlíny. Vhodnou velikost desky děti ověřují při kládáním papírové šablony.
- Zdobení domu pomocí špachtlí, oček a dřívěk různého profilu. Např. otiskem korkového špuntu se vytvoří kulaté okno.
- Na reliéf mohou děti vyrýt číslo popisné jako má dům, kde bydlí v reálném životě.
- Sušení a přežah reliéfů.
- Glazování. Šablona může dětem pomoci s výběrem barev.
- Ostrý výpal.

Reflexivní otázky

- Jaký dům tě inspiroval? Historický nebo tvůj vlastní, kde bydlíš?
- Čím jsi ozvláštnil svůj dům? Které nástroje a pomůcky jsi k tomu použil?

3.7.4 REFLEXE VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Velmi se osvědčilo vytvořit nejprve papírovou šablону. Kresba tužkou nebo pastelkami je pro děti běžná záležitost. Vystříženou šablónu přiložily na plát, který si samy

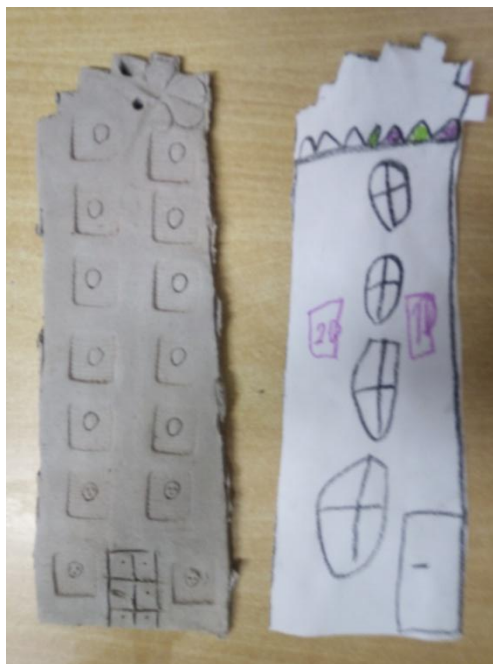
připravily, špejlí obkreslily a nožem ořízly základní tvar domu. Tento postupný přechod z dvojrozměrné kresby jim pomohl přirozeně přejít k plastickému reliéfu.

Překvapilo mě, že děti měly okamžitě jasnou představu o tom, jak bude dům vypadat. Děti, které jsou technicky zaměřené, zobrazovaly antény a množství, rytmicky se opakujících, oken. Emotivnější děti, většinou dívky, tvořily netradiční tvary bokorysu domu, hojně využívaly razítek a různých předmětů k ozvláštňení domu, experimentovaly s glazurami.

3.7.5 POPIS VYBRANÝCH DĚTSKÝCH PRACÍ, FOTODOKUMENTACE

Obrázek 23: Šablony z papíru

Obrázek 24: Reliéf vytvořený podle šablony

Obrázek 25: Vytvořené reliéfy

Obrázek 26: Naglazované výrobky před vypálením

Barča navrhla průčelí podobné domům na Selské návsi v Plzni Černicích. Okna vytvořila pomocí otisků dřívkem čtvercového profilu. Jako další nástroj použila špejli. Barvy strukturovala do pruhů, nad dveře napsala „13“, což orientační číslo domu, kde bydlí.

Obrázek 27: Barča (6 let)

Tomíkův dům je kombinací historického domu (podloubí a použitá barva) a bytového domu, kde bydlí (počet oken, antény na střeše). K ozvláštění svého reliéfu použil dřívko čtvercového profilu na okna, podloubí vykrajoval jídelním nožem

Obrázek 28: Tomík (5 let)

3.8 VÝTVARNÝ ÚKOL SOCHA PRO TYRŠOVKU – SOCHAŘSTVÍ

3.8.1 MYŠLENKOVÁ MAPA „SOCHA PRO TYRŠOVKU“

3.8.2 DIDAKTICKÁ STRUKTURA VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Námět – návrh na oživení prostoru před naší školou (Tyršova ZŠ a MŠ v Plzni Černicích)

Výtvarný úkol

Vnímat vztah sochy – objektu s místem, kde stojí. Vytvořit sochu – objekt, který by doplňoval prostor před naší školou.

Výtvarný problém

Využít dosavadních zkušeností s tvárnými možnostmi keramické hlíny. Cítit hmotu, přejít z plošného do trojrozměrného vyjadřování.

Cílová skupina – děti ve věku 5 až 7 let

Časová dotace – tematická vycházka v centru města 1–1,5 hodiny, vlastní tvorba 1-1,5 hodiny včetně práce s pracovním listem

Inspirační východiska – sochy a objekty v centru Plzně nebo v lokalitách, které děti dobře znají

Pomůcky : pracovní listy, nůžky, lepidlo, keramická hlína, špachtle, očka

Učivo – vzdělávací obsah

Vnímat umělecký objekt ve veřejném prostoru, uvědomit si kontext místa a uměleckého díla. Tvorba vlastního trojrozměrného návrhu z keramické hlíny.

Cíle

- Nalézt souvislosti mezi vybraným objektem a lokalitou, kde je umístěný
- Vymyslet a představit si sochu, která by mohla stát před naší školou
- Vytvořit model sochy z keramické hlíny

Cíle dle RVP PV

- Rozvoj jemné motoriky
  - Zachází s výtvarným materiálem a nástroji
- Rozvoj smyslového vnímání, rozvoj paměti a pozornosti
  - Všimá si chybějícího, doplní pracovní list, využije svoje zkušenosti
- Rozvoj tvořivosti
  - Navrhne vlastní sochu a vytvoří její model z keramické hlíny
- Vytváření základů pro práci s informacemi

- Postupuje podle instrukcí při práci s keramickou hlinou

Kritéria hodnocení

- Pracovní list - dítě správně přiřadilo vybrané objekty ke správné lokalitě
- Dítě vytvořilo objekt vhodný k umístění před Tyršovu ZŠ a MŠ v Plzni.
- Objekt je zvládnutý i po technické stránce, dítě použilo dosavadní zkušenosti z práce s keramickou hlinou

3.8.3 PRŮBĚH VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Fáze výtvarného úkolu

Motivace

Tematická vycházka po centru města, vyhledávání objektů zobrazených na pracovním listě. Následné přiřazení fotografií objektů ke správnému prostředí. Dva objekty (sousedí Hokejisté a Plavec u bazénu na Slovanech) v centru města neuvidíme, ale jsou z míst dětem dobře známým. Na zimní stadion jezdíme v zimě bruslit a v bazénu na Slovanech se děti účastní plaveckého kurzu.

Formulace výtvarného úkolu učitelem

Prohlédni si fotografie na pracovním listu. Poznáš, kam patří zobrazená výtvarná díla?

U sousedí Hokejisté a u sochy Plavec si všimni souvislosti mezi výtvarným dílem a místem, kde stojí. U některých děl žádná souvislost ani není. Nenažranec (růžový jazyk) nás ale rozhodně zaujme svou velikostí a barvou. K čemu slouží obří betonové hlavy v Mlýnské strouze?

Na posledním obrázku je naše škola. Něco před ní chybí. Stojí před ní strom. Co kdyby místo něj stála socha nebo nějaké výtvarné dílo? Zkus ho navrhnout a vytvořit z keramické hlíny.

Průběh realizace úkolu

- Tematická procházka

Obrázek 29: Tematická vycházka po centru Plzně

- Vyplnění pracovního listu

Obrázek 30: Pracovní listy

- Rozhovor o výtvarných objektech na pracovním listu. Znají děti i jiná místa podobná těm na pracovních listech?
- Brainstorming na téma Socha pro Tyršovku
- Zpracování návrhu do trojrozměrného modelu z keramické hlíny.

Reflektivní otázky

Reflektivní otázky jsem kladla po předložení vizualizace návrhu Sochy pro Tyršovku (fotomontáž).

- Jak jsi spokojený s umístěním sochy? Máš jiný návrh, kdy by mohla stát?
- Nechal bys sochu tak, jak je? Tedy jen vypálenou s přirozenou barvou keramické hlíny? Použil bys raději barvy?
- Máš nějaké připomínky k velikosti tvé sochy na fotomontáži?

3.8.4 REFLEXE VÝTVARNÉHO ÚKOLU

Původně jsem plánovala realizaci tohoto úkolu na konec školního roku jako nevšední vyvrcholení a zakončení výtvarného kroužku. Chtěla jsem uskutečnit tematickou vycházku za pěkného počasí a společně si dětmi užít akci v plenéru. Bohužel zasáhla epidemie koronaviru a následná karanténa. Výtvarný úkol byl realizován v domácích podmínkách a dostal tak nový rozměr. O spolupráci jsem požádala rodiče dětí z mateřské školy, kde pracuji. Kromě školkových dětí se zapojili i sourozenci a další rodinní příslušníci.

Při realizaci úkolu jsem se trochu bála toho, že když nebudu mít děti pod svým vedením, že se rodiče zaleknou trojrozměrnosti objektu a práce s keramickou hlínou. Rodiče se opravdu trochu děsili, ale děti rozhodně ne. Myslím, že důležitou roli zde

sehrála nevтіravá motivace prostřednictvím pracovního listu nebo vykonané tematické vycházky.

Barča, Ema, Tomík chodí na výtvarný kroužek. Vytvořili trojrozměrné dílo. Barča a Ema použili správně techniku práce s hlinou. Tomíkovi se po usušení objekt rozpadl. Neměl dobře spojené jednotlivé části svého díla. Vojta a Julík měli první zkušenost s keramickou hlinou. Vytvořili skutečně vizuálně zajímavá díla a naplnili požadavek trojrozměrnosti. Darek, ač nejmladší, také navrhnul trojrozměrné objekty. Fontána je v pořádku i po technické stránce.

Součástí úkolu byl i rozhovor motivovaný otázkou: *„Jaké funkce spatřují děti u sochy ve veřejném prostoru?“* Z reakcí vyplynuly tři skupiny podobných odpovědí. První, estetická funkce: *„Aby to tam bylo hezké. Pro krásu.“* Druhá, identifikace sochy s místem, kde stojí: *„Aby socha napověděla, co to místo je.“* Třetí, funkce herního prvku: *„Aby si děti měly, kde hrát.“*

Představuji si, že by se na úkolu dalo ještě pracovat. Místo fotomontáže na počítači by děti samy manipulovaly vytištěnými návrhy po fotografii prostranství před školou. Nebo bychom fotografovali modely soch na různých místech školy, zahrady apod.

3.8.5 POPIS VYBRANÝCH DĚTSKÝCH PRACÍ, FOTODOKUMENTACE

Reakce na vizualizaci soch před školou

Housenka (Darek, 4 roky): Housenka- *„Líbí se mi to. Sochu bych dal na zahradu na mega obří kámen. Socha by mohla být mega větší. Nabarvil bych to červenou, modrou, zelenou...proužkovaná.“* Fontána (Darek, 4 roky): *„To se mi líbí...socha je dobře veliká, mohla by být i na zahradě, kde si se školkou hrajeme. Bylo by dobré, aby v ní tekla voda. Chtěl bych, aby byla bílá a vypadala jako zamrzlá a nebo, aby byla modrá jako barva vody. Dole by mohla být zelená jako tráva. Velikost je dobrá, lepší když zůstane malá, protože sluníčko může svítit pořád do školy.“*

Obrázek 31: Darek (4 roky), Housenka a Fontána

Škola volá (Bolík, 10 let): „Socha se mi zdá moc velká, pokud by zůstala na stejném místě není okolo dost prostoru. Zmenšil bych ji. Nebo bych ji umístil do vzduchu nebo na nějaký stojan. Mohla by být také na zdi školy nad vchodem. Číslo 8 a 12 bych udělal červeně, aby si je děti lépe uvědomily, pozadí by bylo bílé a ostatní detaily oranžové, jako jsou na škole.“

Obrázek 32: Bolík (10 let), Škola volá

Otevřená kniha (Barča, 6 let): „Jů. Hm. Dobrý. Akorát bych tu knihu nabarvila. Obal modře, listy bílé. Velikost bych nechala, jen bych to posunula trochu dozadu.“

Obrázek 33: Barča (6 let), Otevřená kniha

Ořezaná tužka (Ema, 7 let): „Dobrý. Místo je dobrý. Barvu? Červenou. Nebo fialovou. Ale určitě nějakou barvu.“

Obrázek 34. Ema (7 let), Ořezaná tužka

Krepový papír (Adam, 7 let), Krepový papír: „Líbí se mi to. Hodilo by se do toho vyvrtat díru a pověsit na strom. Velikost by měla zůstat stejná.“ Barva? „Kus červený kus bílý a kus oranžový“

Obrázek 35: Adam (7 let), Krepový papír

Žáček v lavici (Julík, 7 let): „Jéé, to je fakt dobrý. Místo bych neměnil, kdyby se socha posunula, vadila by dětem, nemohly by sedět na čudlíkách a ani po nich skákat. Velikost je dobrá, přijde mi ok, děti by mohly na soše také sedět a hrát si na ní. Chtěl bych, aby byla barevnější, žluté kalhoty a modré tričko a stůl a podlaha hnědá barva, pusa červená.“

Obrázek 36: Julík (7let), Žáček v lavici

3.9 REFLEXE PROJEKTU

U všech úkolů se mi osvědčilo použít inspirační východiska. Nevnímám je jako vzor, ale jako příklad, jak se daným námětem vyrovnal profesionální umělec. V případě prvního výtvarného úkolu, *Grimasy*, jako bezkonkurenční motivace zafungovala báseň, následné tvoření různě pokřivených obličejů a prohlížení se v zrcadle. Myslím, že to dětem pomohlo povznést se nad představy o „správně“ nakresleném portrétu.

Na malbě vzoru chodské keramiky, *Lidové umění*, se děti naučily pracovat jednoduše s barvou, linií a plochou. Komu nešla práce se štětcem, pomohl si nejdříve prsty a prstovými barvami. Potom napodoboval štětcem to, co vyzkoušel pomocí prstů. Výsledkem byly zdařilé, barevně i tvarově čisté návrhy dekorů.

Při práci na reliéfu *Průčelí historického domu* se vyplatilo použít předem vytvořenou papírovou šablonu. Díky ní jsou děti schopné bez problémů přenést svoji představu do plastického reliéfu. Vnímám rozdíl mezi šablonou typu „takto to bude, toto je to správné řešení“ a šablonou, kterou si dítě vytvoří samo podle svých představ a zkušeností. Taková šablona je prostředníkem mezi plošným vyjádřením na papíře a plastickým vyjádřením na reliéfu z keramické hlíny.

Socha pro Tyršovku měla původně vycházet ze zkušeností, které děti při předchozí práci s keramickou hlínou nabyly. To bohužel narušila karanténa kvůli epidemii koronaviru. Děti sice vytvořily krásné a vtipné návrhy na Sochu pro Tyršovku, ale téměř všechny se po usušení rozpadly kvůli nezkušenosti nebo neodbornému vedení rodičů. Osobně považuji za důležitou i řemeslnou stránku tvorby, zejména při práci s hlínou. Je škoda, aby se kvůli nezvládnuté technice rozsypalo vytvořené dílo, dobře zvládnutá technika je součástí výtvarné tvorby a výtvarného vzdělání. Ve chvíli, kdy byla přerušena docházka do MŠ, bylo důležitější dokončit projekt, byť v domácích podmínkách. Díky nim možná vznikly tak rozmanité návrhy na Sochu pro Tyršovku.

Je důležité naučit děti, aby si našly vlastní výtvarnou cestu k interpretaci vizuálního díla. Každého zajímá něco jiného. Někdo rád experimentuje, někoho zkoumá spíš technickou a technologickou stránku práce s výtvarnými materiály, někomu stačí prostá radost z tvorby. Já jako pedagog ke všem případům přistupuji individuálně, ale všechny nás spojuje uspokojení z právě prožitého a hrdost na výsledné dílo.

4 ZÁVĚR

Díky této práci jsem si rozšířila knihovnu o několik publikací odborné literatury a získala větší sebedůvěru při svém pedagogickém působení v běžném provozu mateřské školy i při vedení výtvarného kroužku. Už při svém prvním studiu Pedagogické fakulty ZČU v Plzni jsem cítila, že chci učit a pracovat s dětmi jinak než jsem zažila já jako dítě. Chtěla jsem pracovat moderně nebo alternativně. Jsem ráda, že jsem se seznámila s programem Začít spolu a po letech pedagogické pauzy mám to štěstí, že opět pracuji ve škole a školce, která podle tohoto programu pracuje. Mrzí mě, že Začít spolu je stále jen alternativa a že výtvarná výchova bez šablon a zaměření na výsledek také. Sama se svými dětmi i s dětmi z MŠ navštěvujeme různé zajímavé programy v muzeích, galeriích a dalších institucích nebo je vedu i jiným než komerčním směrem líbivých a kýčovitých dílek.

Teoretická a praktická část jsou vzájemně provázané nejen v mé bakalářské práci, ale i při mé práci s dětmi. Uvědomuji si, jaký rozsah má současné výtvarné, resp. vizuální umění. Každá forma vizuálního umění má dětem v mateřské škole co nabídnout. Záleží na přístupu a kompetencích pedagoga, jak je dětem zprostředkuje a jak výtvarnou výchovu nebo výtvarné činnosti pojme. Já osobně ráda vycházím z dosavadních zkušeností dětí, z jejich aktuálních schopností a dovedností. Takový přístup je uspokojivý pro mě i pro děti. Každým výtvarným úkolem jim chci ukázat nový nebo jiný směr a být jim průvodcem na cestě za uměním vlastním či zprostředkovaným. Co se týká zprostředkování umění, nemám potřebu zkoumat, zda se dětem dílo líbí, ale rovnou se zaměřuji na zajímavé nebo typické znaky, které potom uplatní ve vlastní tvorbě. Umění nehledám jen v galeriích a encyklopediích, ale v kolem sebe, třeba i v průběhu všedního dne v mateřské škole. Tato hlediska uplatňuji i ve své bakalářské práci a doufám, že právě tím se odlišuje od ostatních prací na podobné téma.

Cíl projektu seznámit děti s různými formami umění byl naplněn. Dalším cílem bylo naučit děti vnímat přítomnost uměleckého díla ve svém okolí. To se nyní neodvažuji jednoznačně hodnotit, neboť karanténa přerušila na nějaký čas školní docházku, byl omezený pohyb a některé děti jsou doteď z různých důvodů doma. Cíle rozvíjet schopnost pozorovat zajímavé znaky uměleckého díla a rozvoj výtvarně technických dovedností se dařilo naplňovat u většiny dětí. Během projektu a školního roku vůbec děti učinily velký pokrok v pozorování uměleckého díla, v hledání zajímavých znaků, které by následně

mohly uplatnit při vlastní tvorbě. Některé si zpočátku nedokázaly poradit s keramickou hlinou. Každé další setkání jim dodávalo větší sebedůvěru, čím dál lépe zvládaly technickou stránku a díky tomu prožívaly radost a uspokojení.

Jsem ráda, že posledním úkolem *Socha pro Tyršovku* se mi podařilo odpoutat děti od představy, že práce s keramickou hlinou rovná se hrneček. Díky motivaci a osobnímu vztahu ke své školce byly děti jednoznačně zaměřené na tvoření originálního objektu, který by vhodně doplnil prostor před budovu základní a mateřské školy. Vizualizace na děti velmi emotivně zapůsobila a umožnila jim cítit se jako praví umělci. K opravdovým umělcům by nás mohla přiblížit i výstava s vernisáží, kterou bych příští školní rok chtěla uspořádat pro děti a jejich blízké. Ředitelka školy moji ideu podporuje.

RESUMÉ

Bakalářská práce je aplikačního charakteru. Popisuje možnosti zprostředkování uměleckého díla dětem v mateřské škole. Teoretická část je na základě odborné literatury zaměřena na vymezení pojmů umění a umělecké dílo, vizuální umění, na způsoby vnímání uměleckého díla dítětem předškolního věku, galerijní a muzejní animaci. Dále jsou v této části zmíněny další možnosti, kdy a kde se dítě může s uměleckým dílem setkat. Součástí teoretické části je pohled RVP PV na zprostředkování umění v mateřské škole. V bakalářské práci jsou uvedeny i konkrétní instituce v Plzni, které mají animační programy ve své nabídce. V praktické části bakalářské práce je prezentován návrh a realizace projektu složeného ze čtyř výtvarných úkolů zaměřených na představení vybraných uměleckých děl dětem prostřednictvím výtvarných aktivit. Úkoly směřují od plošného vyjádření k trojrozměrnému, od kresby, přes malbu a reliéf k soše. Projekt byl ověřen v praxi v Tyršově základní a mateřské škole v Plzni, která vzdělává podle programu Začít spolu. Součástí práce je reflexe jednotlivých výtvarných úkolů i projektu jako celku.

The undergraduate thesis discusses the use of art works with pre-school children in kindergartens. The theoretical part outlines key topics and terms in art studies, children's perception and appreciation of art, and art education in galleries including sites in Plzen. The chapter further suggests where children can encounter works of art beyond art galleries. Pre-school curriculum and its art component are also mentioned there. The practical part presents an art project involving a set of four tasks around art works targeted at pre-school children. The activities piloted in a Step by Step Program kindergarten are then reflected on and the value of the art project is further explored.

SEZNAM LITERATURY

BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník : (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0609-5.

BLÁHA, Jaroslav a Jan SLAVÍK. *Průvodce výtvarným uměním V*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Práce, 1997. ISBN 80-208-0432-3

FICHNOVÁ, Katarína a Eva SZOBIOVÁ. *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí: náměty k RVP pro předškolní vzdělávání*. Vyd. 2. Přeložil Hana VAŇKOVÁ. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0195-3.

FULKOVÁ, Marie, Lucie Hajdušková a Vladimíra Sehnalíková. *Galerijní a muzejní edukace 1.: vlastní cestou k umění*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta a Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, 2012. ISBN 978-80-7290-535-5 (Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta), ISBN 978-80-7101-111-8 (Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze)

HAZUKOVÁ, Helena. *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2011. Nahlížet – nacházet. ISBN 978-80-87553-30-5.

HORÁČEK, R. *Galerijní animace a zprostředkování umění*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 1998. ISBN 80-7204-084-7.

JAŠURKOVÁ, Petra. *Nápadník do hodin výtvarné výchovy*. Brno: Edika, 2015. ISBN 978-80-266-0175-3.

KIRCHNEROVÁ, Veronika a Radka RUBEŠOVÁ. *Výchova prožitkem: tvořivé hry a činnosti pro mateřské školy*. Ilustrace Patricie Koubská. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0505-0.

Kolektiv autorů. *Kurikulum programu Začít spolu*. 2. revidované vydání. Praha: OSF, 1995.

KULKA, Jiří. *Psychologie umění 2*. přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2329-7

PONDELÍKOVÁ, Renáta. *Metódy a formy interpretácie výtvarného diela a ich využitie v procese výtvarnej edukácie*. Bratislava: MPC, 2015. ISBN 978-80-565-0641-7.

PIJOAN, José. *Dějiny umění 10*. Přeložil Jiří PECHAR. Praha: Odeon, 1986. ISBN 01-502-86

ROCHOVSKÁ, Ivana a Dagmar KRUPOVÁ. *Umělci v mateřské škole: aktivity zaměřené na interpretaci výtvarného umění*. Přeložil Michaela ŠKULTÉTY. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1120-4.

SLAVÍK, Jan. *Od výrazu k dialogu ve výchově (Artefiletika)*. Praha: Univerzita Karlova, 1997. ISBN 80-7184-437-3.

SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Jan SLAVÍK a Helena HAZUKOVÁ. *Výtvarné čarování: (artefiletika pro předškoláky a mladší školáky)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2000. ISBN 80-7290-016-1.

STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana. *Výtvarný projev dítěte předškolního věku v jednadvacátém století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-3818-4.

VONDRUŠKOVÁ, Alena a Vlastimil Vondruška. *Tradice lidové tvorby. Lidová hmotná kultura v Čechách a na Moravě*. Praha: Artia, 1988. ISBN 37-018-88

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Citáty o umění. *Citáty slavných osobností* [online]. [cit.8.5.2020]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty-o-umeni/>

DEPO2015 Plzeň [online]. [cit.22.6.2020]. Dostupné z: <https://www.depo2015.cz/>

HAJDUŠKOVÁ, Lucie Jakubcová. *Metodika II Metodika realizace vzdělávacího galerijního/muzejního programu (pro základní vzdělávání)* [online]. Marie Fulková, Vladimíra Sehnalíková. Praha: Univerzita Karlova, Uměleckoprůmyslové muzeum, 2013. [cit.8.5.2020]. Dostupné z:

File:///D:/metodika%20muzejní%20a%20galerijní%20edukace.pdf

Město letí. Architektura pro děti [online]. [cit.22.6.2020]. Dostupné z: http://www.mestoleti.cz/?fbclid=IwAR0eop4TygWimzIFCwfVpziBocXitwpx9BJ4nUuwfE_CxVqGGaOqwPwLYqs

Muzeum loutek Plzeň [online]. [cit.22.6.2020]. Dostupné z: <https://www.muzeum-loutek.cz/cs/>

Muzeum strašidel Plzeň [online]. [cit.22.6.2020]. Dostupné z: <https://muzeumstrasidel.cz/>

Plzeňská muzejní noc. *Kudy z nudy* [online]. [cit.22.6.2020]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/akce/spojte-navstevu-plzne-s-muzejni-noci-nebo-noci-kos>

Plzeňské Dvorky [online]. [cit.22.6.2020]. Dostupné z: <http://www.plzenskedvorky.cz/>

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2018. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 9.3.2020]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/45304/>.

Současné umění a nová média. *WikiSofia* [online]. [cit.8.5.2020]. Dostupné z: https://wikisofia.cz/wiki/Sou%C4%8Dasn%C3%A9_um%C4%9Bn%C3%AD_a_nov%C3%A1_m%C3%A9dia

Víkend otevřených ateliérů [online]. [cit.22.6.2020]. Dostupné z: <http://www.otevreneateliery.cz/>

Západočeská galerie v Plzni [online]. [cit.22.6.2020]. Dostupné z: <http://www.zpc-galerie.cz/>

ZDROJE OBRÁZKŮ

Vítězslav Eibl, Hokejisté před zimním stadionem v Plzni, 1970, beton a bronz

Hokejisté. *Křížky a vetřelci, Katalog drobného umění v Plzni* [online]. [cit.22.6.2020].
Dostupné z: <http://krizkyavetrelci.plzne.cz/katalog/dilo/294/>

Jaroslav Veselák, Plavec před plaveckým bazénem v Plzni na Slovanech, 1985, pískovec

Plavec. *Křížky a vetřelci, Katalog drobného umění V Plzni* [online]. [cit.22.6.2020].
Dostupné z: <http://krizkyavetrelci.plzne.cz/katalog/dilo/248/>

Jaroslav Plejskal a Savvas Vojatzoglu, Socha Spejbla a Hurvínka v Šafaříkových sadech v Plzni, 2003, bronz

Socha Spejbla a Hurvínka. *Drobné památky.cz* [online]. [cit.22.6.2020]. Dostupné z:
<https://www.drobnepamatky.cz/node/7995>

Ondřej Cízler, Anděl , kašna na náměstí Republiky v Plzni, 2010, zlacený bronz, patinovaný bronz, černá žula

Anděl. *Křížky a vetřelci, Katalog drobného umění V Plzni* [online]. [cit.22.6.2020].
Dostupné z: <https://krizkyavetrelci.plzne.cz/katalog/dilo/1489/>

Tereza Damcová, herní prvky v Mlýnské strouze v Plzni, 2010, beton

Mlýnská strouha – Plzeňské Benátky. *Kudy z nudy* [online]. [cit.22.6.2020]. Dostupné z:
<https://www.kudyznudy.cz/aktivity/obnovena-mlynska-strouha-v-plzni>

Andrej Margovič, Nenažranec, Kopeckého sady v Plzni, epoxid

Sculpture Line Plzeň 2019. *Mezinárodní sochařský festival Sculpture line* [online]. [cit.22.6.2020]. Dostupné z: <https://www.sculptureline.cz/cs/plzen-2019>

Ostatní obrázky jsou z vlastních zdrojů.

SEZNAM OBRÁZKŮ

OBRÁZEK 1: HRNČÍŘSKÁ A TKALCOVSKÁ DÍLNA NA VÝSTAVĚ STŘEDOVĚKÁ ŘEMESLA VLASTNÍMA RUKAMA	20
OBRÁZEK 2: TVŮRČÍ DÍLNA K VÝSTAVĚ Z AKADEMIE DO PŘÍRODY (MASNÉ KRÁMY, 10.10.2018-27.1.2019)	20
OBRÁZEK 3: TVŮRČÍ DÍLNA K VÝSTAVĚ STUDIO NAJBRT BASICS (GALERIE“13“,11.9.-3.11.2019)	21
OBRÁZEK 4: VÍKEND OTEVŘENÝCH ATELIÉRŮ 2016, TVOŘENÍ A NÁSLEDNÁ VÝSTAVA V GALERII MĚSTA PLZNĚ	21
OBRÁZEK 5:INTERAKTIVNÍCH VÝSTAV STROJ ČASU A DOBRODRUZI	22
OBRÁZEK 6: ATELIÉR - TRIČKA NA PŘEVLEČENÍ	27
OBRÁZEK 7: POMŮCKY V CA ATELIÉR	27
OBRÁZEK 8: ATELIÉR - NABÍDKA PAPÍRŮ	27
OBRÁZEK 9: PREZENTACE DĚTSKÝCH PRACÍ	28
OBRÁZEK 10: VÝTVARNÝ KROUŽEK – KERAMICKÁ DÍLNA	30
OBRÁZEK 11: KATALOG K VÝSTAVĚ KRESBOU KE SMYSLU	32
OBRÁZEK 12: MATĚJ (6 LET) A KRYŠTOF (7 LET) VYTVOŘILI SVĚŽÍ KRESBY	36
OBRÁZEK 14: SAMUEL (7LET), ZÁSTUPCE HRŮZOSTRAŠNÝCH OBLIČEJŮ	36
OBRÁZEK 15: ROZÁRKA (6 LET)	37
OBRÁZEK 16: TOMÍK (6 LET) A JANIČKA (7LET) NAKRESLILI VYPLAZENÉ JAZYKY	37
OBRÁZEK 17: MAREK (6 LET)	38
OBRÁZEK 18: CHODSKÁ KERAMIKA	40
OBRÁZEK 19: PRÁCE STARŠÍCH DĚTÍ (5-7 LET)	42
OBRÁZEK 20: PRÁCE MLADŠÍCH DĚTÍ (3-4 ROKY)	43
OBRÁZEK 21: HISTORICKÉ DOMY V DOMAŽLICÍCH, STAVBA Z KOSTEK PODLE PLÁNKU	43
OBRÁZEK 22: DŮM NA SELSKÉ NÁVSI V PLZNI ČERNICÍCH. KAPLE Z ROKU 1875	45
OBRÁZEK 23: RESTAURACE U MATASŮ V PLZNI ČERNICÍCH	45
OBRÁZEK 24: ŠABLONY Z PAPÍRU	48
OBRÁZEK 25: RELIÉF VYTVOŘENÝ PODLE ŠABLONY	49
OBRÁZEK 26: VYTVOŘENÉ RELIÉFY	49
OBRÁZEK 27: NAGLAZOVANÉ VÝROBKY PŘED VYPÁLENÍM	50
OBRÁZEK 28: BARČA (6 LET)	50
OBRÁZEK 29: TOMÍK (5 LET)	51
OBRÁZEK 30: TEMATICKÁ VYCHÁZKA PO CENTRU PLZNĚ	54
OBRÁZEK 31: PRACOVNÍ LISTY	54
OBRÁZEK 32: DAREK (4 ROKY), HOUSENKA A FONTÁNA	57
OBRÁZEK 33: BOLÍK (10 LET), ŠKOLA VOLÁ	57
OBRÁZEK 34: BARČA (6 LET), OTEVŘENÁ KNIHA	58
OBRÁZEK 35. EMA (7 LET), OŘEZANÁ TUŽKA	58
OBRÁZEK 36: ADAM (7 LET), KREPOVÝ PAPÍR	59
OBRÁZEK 37: JULÍK (7LET), ŽÁČEK V LAVICI	59
OBRÁZEK 38. KAČENKA (5 LET) EMA (6 LET)	IV
OBRÁZEK 39: ANIČKA (5 LET)	IV
OBRÁZEK 40: ADÁMEK, 6 LET, HODINY. KOSTKA	XI
OBRÁZEK 41: VOJTA (5 LET), ROBOT	XI
OBRÁZEK 42: HONZÍK (4 ROKY), SLUNÍČKO A ŠNEK, ŠKOLA	XI
OBRÁZEK 43: TOMÍK (6 LET), KNÍŽKA A TUŽKY	XII
OBRÁZEK 44: MAMINKA SOŇA, NASLOUCHÁM KOLEKTIVNÍ PRÁCE DĚTÍ A RODIČŮ	XII
OBRÁZEK 45: PETR (7 LET), RUBIKOVA KOSTKA	XII

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA 1: PLAKÁT K VÝSTAVĚ STŘEDOVĚKÁ ŘEMESLA VLASTNÍMA RUKAMA.....	I
PŘÍLOHA 2: GRIMASY.....	II
PŘÍLOHA 3: DŮM PRO MOJI RODINU	IV
PŘÍLOHA 4: PRACOVNÍ LISTY K MOTIVAČNÍ PROCHÁZCE (SOCHA PRO TYRŠOVKU).....	V
PŘÍLOHA 5: SOCHA PRO TYRŠOVKU - FOTODOKUMENTACE	X
PŘÍLOHA 6: SOUHLAS S REALIZACÍ PROJEKTU.....	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.

Příloha 1: Plakát k výstavě Středověká řemesla vlastníma rukama

00-12⁰⁰ 13⁰⁰-17⁰⁰' are also provided. A paragraph in a smaller font describes the exhibition as a hands-on experience where visitors can create their own medieval crafts. The text 'Vstup volný' (Free admission) is at the bottom."/>

MAGISTRÁT MĚSTA PLZNĚ
OBČANSKÉ SDRUŽENÍ "ZAČÍT SPOLU"
81. MŠ PLZEŇ, OSF PRAHA A ZPČ. MUZEUM V PLZNI
DIVADLO ALFA

pořádají výstavu

Středověká řemesla vlastníma rukama

KDY: 15. - 26. května 2000

KDE: Národopisné muzeum, Nám. Republiky Plzeň

OTEVŘENO: každý všední den 9⁰⁰-12⁰⁰ 13⁰⁰-17⁰⁰

Součástí výstavy jsou tvůrčí dílny
(keramická, řezbářská, tkalcovská, drátenická, ...)

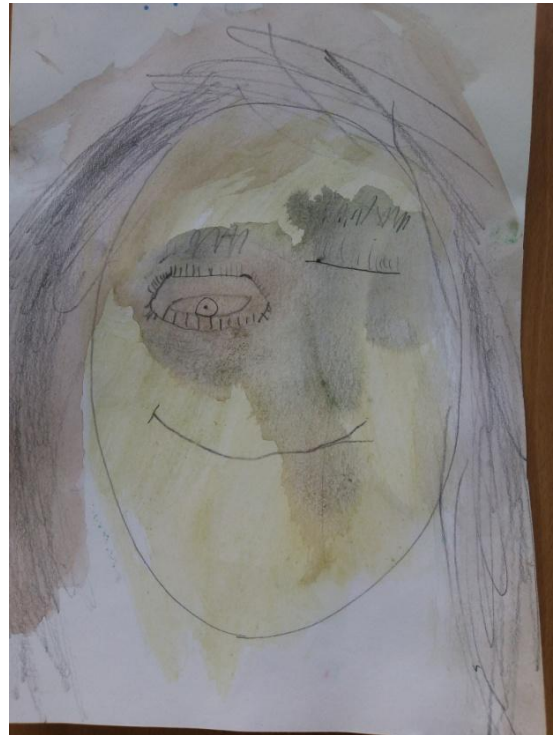
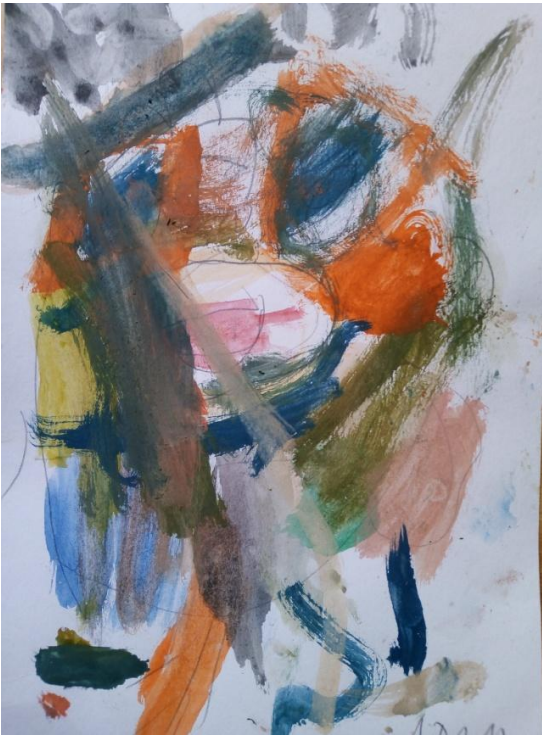
V nich si návštěvníci mohou vyrobit kopie exponátů
nebo vytvořit výrobek dle vlastní fantazie
a odnést si jej domů.

Vstup volný

Příloha 2: Grimasy

Příloha 3: Dům pro moji rodinu

Obrázek 37. Kačenka (5 let)

Ema (6 let)

Obrázek 38: Anička (5 let)

Příloha 4: Pracovní listy k motivační procházce (Socha pro Tyršovku)

Navrhni sochu pro Tyršovku. Jaké umělecké dílo by se sem hodilo?

Příloha 5: Socha pro Tyršovku - fotodokumentace

Obrázek 39: Adámek, 6 let, Hodiny. Kostka

Obrázek 40: Vojta (5 let), Robot

Obrázek 41: Honzík (4 roky), Sluníčko a šnek, Škola

Obrázek 42: Tomík (6 let), Knížka a tužky

Obrázek 43: maminka Soňa, Naslouchám

Kolektivní práce dětí a rodičů

Obrázek 44: Petr (7 let), Rubikova kostka

Příloha 6: Souhlas s realizací projektu

 Týřovská základní škola a mateřská škola Plzeň,
U Školy 7, příspěvková organizace

se sídlem: U Školy 7, 326 00 Plzeň
IČ: 708 789 51
www.tyrsovazsams.plzen.eu

Město Plzeň

Vyřizuje: Mgr. Bc. Věra Šimečková
e-mail: tyrsovazs@gmail.com
telefon: + 420 378 027 000
Číslo účtu: 52 438 311 / 0100 KB Plzeň
Datum: Plzeň, 2. 1. 2020

Souhlasím s tím, že Mgr. Edita Knorrová, bude na naší ZŠ realizovat praktickou část své bakalářské práce s názvem „Zprostředkování umění dětem v mateřské škole“.

Mgr. Bc. Věra ŠIMEČKOVÁ
ředitelka školy